

SALA DE
LECTURĂ

i, primar Neculai Onțanu

Apărea cu sprijinul Primăriei Municipality 2 București

Sergiu Zec

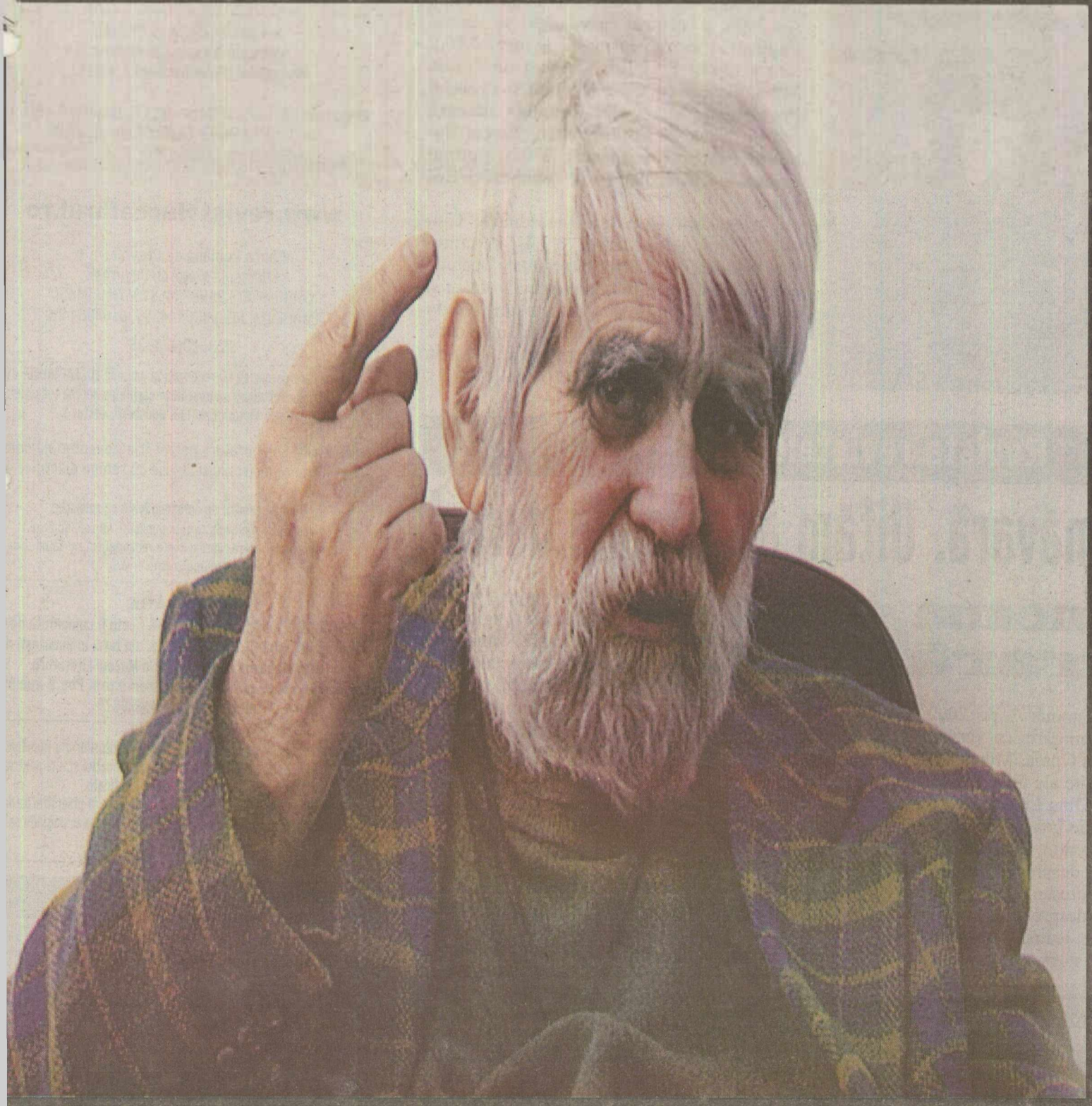
Luceafărul

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 8 (880), Miercuri, 1 aprilie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

PETRE STOICA, în marea trecere

ANDREA ROTARU:

**Interviu cu
Ioan Es. Pop**

STELIAN TĂBĂRAS:

**O ciudată
„metempsihoză”**

ADRIAN G. ROMILA:

**Despre
supraviețuirea
în comunism**

HORIA GÂRBEA:

**O victorie
a spiritului
românesc**

DARTS:

**Darwin și bunul
Dumnezeu**

DINTRE SUTE DE CATARGE:

**Bianca
Roșioru**

În numărul viitor:

Un interviu cu Mircea CĂRTĂRESCU

5 948489 340011

Interferențe româno-spaniolo

Azi, la ora 19.00, la Centro Cultural Círculo de Lectores din Madrid, Institutul Cultural Român din capitala Spaniei și Editura Herder organizează prezentarea primei opere traduse în limba spaniolă a filozofului român Constantin Noica - **Șase maladii ale spiritului contemporan /Seis enfermedades del espíritu contemporáneo** (Editura Herder, 2009, trad. Vasilica Cotofleac). Despre carte (publicată prin subvenție ICR București), vor vorbi: Miguel García-Baró López, profesor de filozofie la Universitatea Pontificia Comillas din Madrid, Gerardo del Pozo Abejón, profesor la Facultatea de Teologie San Dámaso din Madrid, Iuliu Cristian Arieșanu, cercetător la Universitatea din Zaragoza, Raimund Herder, Editura Herder și Horia Barna, director ICR Madrid.

În Espacio Niram din Madrid, s-a desfășurat, sub titulatura **Ecoul poeziei KOMARTIN - DICA**, un dialog poetic între Claudiu Komartin (Romania) și Alexandru Dica (Spania), eveniment organizat de Clubul Cultural Ro-Madrid.

Claudiu Komartin, unul dintre cei mai talentați poeți ai tinerei generații, recent distins, la Madrid, cu Premiul de Poezie Niram Art 2009, a debutat cu volumul de versuri **Păpușarul și alte insomnii** (Vinea, 2003), care a primit **Premiul Național de Poezie Mihai Eminescu Opera Prima și Premiul Prometheus** al revistei **România literară** pentru debut. Al doilea volum, **Cercul domestic** (Cartea Românească, 2005), a primit **Premiul pentru poezie al Academiei Române**.

Alexandru Dica este președintele Clubului Cultural Ro-Madrid, o mișcare culturală a studenților români din capitala Spaniei, care numără peste 500 de membri, români și spanioli. Volumul său de versuri **Biblia cuvintelor fertile** se află în curs de publicare, în limba spaniolă, la Editura Niram Art, din Spania.

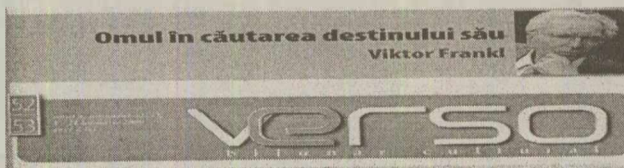
Revista revistelor

Culori de primăvară. Uităm de vechile dureri

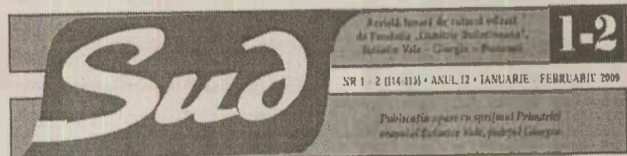
3. Cafeneaua literară

Cafeneaua literară are un număr 3 pe 2009 în culori primăvăratice și rostiri sprintare, cu versuri de Sheko Bekas, tradus de Niculina Oprea, Mihaela Albu și Marius Chelaru, ilustrații reușite ale unor absolvenți de liceu la Arte Plastice (Liceul Dinu Lipatti, Pitești) și multe recenzii și portrete pline de generozitatea ieșirii din iarnă cu speranțe vii: Florentin Popescu despre Aureliu Goci, Mihai Grănescu despre V. Jar, Adrian Dinu Rachieru despre Marcel Mureșan la aniversarea a 70 de ani, Mircea Ghițulescu despre prozatorul Gh. Răzescu, care a scris o trilogie teatrală inspirată de funcțiile sale în administrația de stat postdecembristă.

Ioan Stoiciu, Radu Voinescu, C. Stănescu, Victoria Milescu au recenzii la volume nou apărute. Paginile de poezie originală de Victor Sterom și Paula Romanescu pot fi trecute cu un zîmbet ca și cele de istorie ale lui C. Bărbuță și Gh. Șeitan. Directorul revistei, Constantin Carbarău, arată foarte bine în ipostaza de prozator cu tonuri memorialistice. Deși el scrie despre Bobotează, și la confratele Carbarău, în revistă, se simte vîntul primăverii.

Revista **Verso** a ajuns deocamdată la noi sub forma numărului dublu 53-54, care ar acoperi luna ianuarie 2009. Trei pagini sînt ocupate de un articol în care Luigi Bambulea analizează „cazul Borbély-Poenar”, cei doi fiind în polemică pe marginea calității revistei **Echinox**. Acest caz e, de fapt, un scandal local și, dacă e adevărat că **Echinoxul** nu-l mai citește nimeni, cum crede profesorul Borbély, ce rost are să ne delectăm cu o controversă în jurul unei publicații anonime? Mai interesant e comentariul lui Ion Mureșan la un poem de Ioana Crăciunescu. La fel de utile și bine scrise sînt paginile de recenzii și cele dedicate literaturii străine, care fac din **Verso** o publicație demnă de a fi parcursă, omițînd doar răfuiețile pe care nu e clar de ce le găzduiește. Va veni însă și la Cluj primăvara... (*Hipo*)

Tot în culori a început să apară și revista **Sud**, deși ea este doar la numerele de iarnă 1-2 pe 2009. Revista îl aniversează pe Eminescu și îl omagiază postum pe Ioan Vieru, cuprinde studii proaspete despre Camil Petrescu (Nastasia Savin) și Gib I. Mihăescu (Ana-Maria Ene). În rest, obișnuința casei sînt din nou la parametrii care i-au consacrat: Florentin Popescu, Liviu

Luceafărul

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:
HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:
RADU F. ALEXANDRU, GABRIEL CHIFU,
LIVIU CIOCĂRLIE, TRAIAN T. COȘOVEI,
MIHAI ȘORA, CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Coordonator pre-press: IOANA BACALU
Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la **CROMOMAN**

Revista **LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ**
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruledimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450
ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzati în paginile **LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ** sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:
Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Posta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista **LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ** poate fi cumpărată de la chioscurile **RODIPET** din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii. De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista **LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ** promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Calendar

01.04.1942 - Gabriela Adameșteanu	05.04.1932 - Fănuș Neagu
01.04.1943 - Anda Teodorescu	05.04.1933 - Romulus Vulpescu
03.04.1945 - Florentin Popescu	05.04.1946 - George Arion
03.04.1934 - Iovan Tiberiu	06.04.1933 - Maria Toth
03.04.1940 - Neagu Udrouiu	06.04.1973 - Cristina Rhea
04.04.1927 - Dumitru Trancă	07.04.1954 - Ruxandra Rădulescu
04.04.1931 - Anghel Petru	(Panaitescu)
05.04.1931 - Corneliu Barborică	07.04.1958 - Liviu Georgescu

Opera omnia

ALEXANDRU MIRAN

VERSURI

1

ALEXANDRU MIRAN,
Versuri 1 (336 de pagini)
și **2** (441 de pagini),
Editura Vitruviu, 2007

duită filosofică: „Nu mi s-a năzărit pierzania, nici harul,/ nu m-am topit în suferințele vecine./ În schimb mi-e pururi sete de **Frumos și Bine**,/ dar nu pot istovi oceanul cu paharul!”. Sau al eului cuprins de fiori metafizici: „S-a spart marele soare la apus/ și-a revărsat potop de gălbenuș peste coline;/ dar eu, de unul singur în poiană, petrec amestecat cu plopii tremurânzi,/ căci veșnicia se presimte doar/ în preajma plopilor cu lin fior în frunze./ Aici păcatul n-a hălăduit vreodată,/ ci multe mii de vieți tăcerea;/ numai o pasăre ascunsă fluieră/ arar spre tainica înștiințare./ Înbrățișat de tot ce ființează, și eu hălăduiesc preabine și mă laud/ că nu mă strigă, nu m-așteaptă nimeni./ Acum vibrația poienii încetează, șopârlele se trag în cuiburi/ și frunzele se ntorc spre miazănoapte,/ iar glasul umbrei, pasărea bătrână,/ mai fluieră o dată din adânc de apă” (**Glasul umbrei**).

Tradiționalismul lui Alexandru Miran se manifestă prin sentimentul religios al existenței (Unu și același explică ordinea firii), prin interogarea sacrului și a misterului, prin atașamentul față de tot ceea ce e durabil și dăinuie, prin încercările de interpretare fundamentală a universului. Sugestia, cifrul, aluzia servesc acestei poetici de interpretare. Metaforele lui recurg la materialitatea elementelor fondatoare, originare, la muzica „neîncetată, antropocosmică”, având în vedere „lumea întregă, cu cele trei tărâmurii - cu pietre, flori, jivine și fantasmă”. Alexandru Miran e astfel un poet al umbrei („Tremură roua prin ierbi unduite,/ Aur de trestie arde în molima nopții”), al nopții arhaice („Dar noaptea se frânge odihna contrariilor, nu mai rămâne nici apa, nici focul, nici vântul,/ doar un abis ca un pântec arhaic, în care,/ fără-nceput și fără sfârșit, forfotesc caimanii”), dar și al dimineții („M-am regăsit în plinul dimineții,/ Sub pașii mei pământul

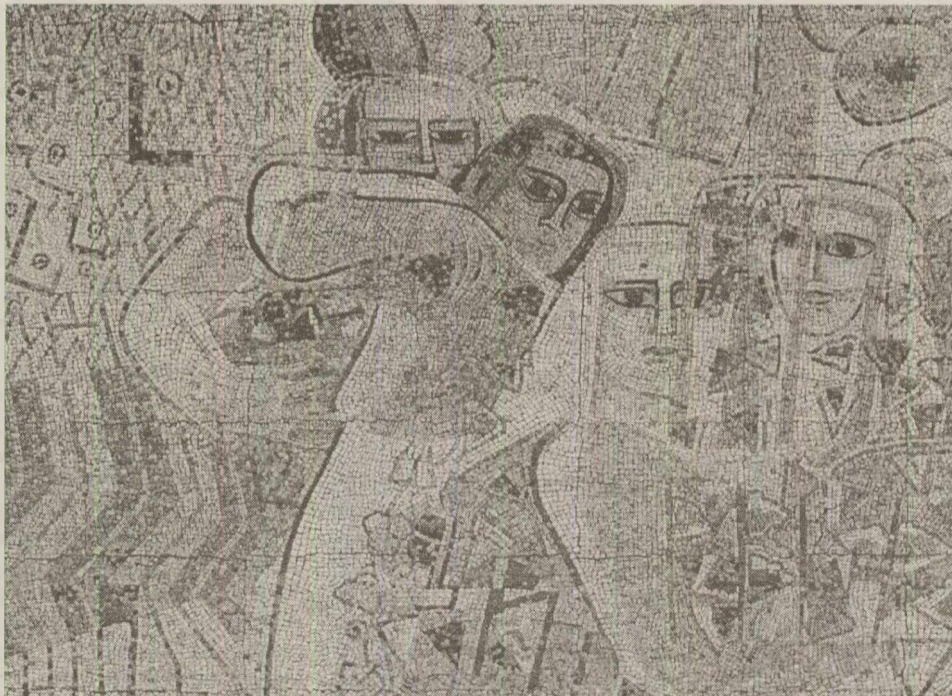
strălucea/ ca un gigantic măr domnesc/ laptele mării fierbea la țarm/ în văzduh pâlpâia o coroană de foc”). Depotrivă, se arată ca un poet al „marelui cânt unison”, dar și al limitei care dă dimensiunea adevăratei întoarceri: „Este, se spune, o zi, numai o zi dintr-un an,/ când pământul ajunge la clipa și locul adevăratei întoarceri,/ o zi vineție, mie nespuse de frumoasă:/ floarea văzduhului cântă, sonor înmulțită,/ ulcioare de apă de stâncă plutesc peste sate,/ păsări fosile foșnesc din aripi cât harfele,/ greieri lunatici pătrund în cărțile lutului./ Dar soarele, apa, fenicșii, greierii/ mă îndeamnă să ies din cuvinte,/ iar eu mă retrag din cuvinte în rădăcini,/ tot mai adânc, nemișcat-legănăt,/ și tot mai departe, prin rădăcini,/ până de cealaltă parte, în recele pur” (**Limită**). Câteva imagini, grandioase, din acest poem, înrudite cu imagistica blagiană, atrag imediat atenția. Avem de-a face cu un peisaj primordial, a cărui caracteristică e urieșenia.

În ciclul **Remember**, tradiționalismul autorului se autohtonizează cel mai vizibil, intrând în lumea ruralității solemne și fundamentale („sufletul păduratic al casei de lemn”, „făptura de ascet a bradului/ furișat peste noapte în tindă”, „femei strălucind sub inuri umflate de apă/ pietre netede, albe, în matca râului sacru!”), „sfârșeala merelor pe rafturi”). Prin tradiționalism, trebuie să spun, însă, că înțeleg nu numai temele, revendicate sau afiliate, în genere, la acesta, dar și un mod de exprimare, observând astfel că la Alexandru Miran s-ar putea vorbi, sub acest aspect, de două planuri: unul sever, „serios”, clasic, altul mai datat „jocului”, improvizat, rimei și ludicului cărturăresc. Autorul însuși se descrie în **Plăpândule, suflete-al meu** (vol. **Locul soarelui**, 1970), ca „zugrav de stânci, pithagoreu și caraghioz de lună”, în timp ce volumul întreg e pus sub semnul devisei lui Verlaine, „De la musique avant toute chose”. De primul plan ar ține, în mare, exprimarea psalmică, imnică, dithirambică, laconismul, ca și gnomismul, poemele în vers alb, dar și **Moartea Penelopei** (1971) și **Năvodul. Glose la Oresteia** (1986). În legătură

cu cel de-al doilea plan, s-ar putea vorbi de „jocul” de tip arghezian, grav și acesta, din amintita carte, unde, sub o formă voit naivă, muzicală, găsim poeme de mare delicatețe și sensibilitate, apoi de poemele al căror personaj e „saltimbancul rătăcitor”, **Pastil** (un soi de Mopete al lui Miran, care cunoaște și o **Pastiliana**), de balade, de poemele cam de stil parnasian din **Noul fiziolog**, de cele inspirate de diversele surse de înțelepciune, de cele coplesitor livrești (de genul **Cartea citatelor**).

Tradiționalistul, căutător de esențe și explorator al secretelor naturii și ființei, se întâlnește fericit cu elenistul, educat la „arta de apoteoză”, cum spune Nietzsche, a tragicilor greci, așa cum, la fel de fericit, se întâlnesc poetul original și traducătorul lui Eschil și Euripide. Versetele din poemul în opt părți **Moartea Penelopei** sunt solemne, misterioase, răsfrângând în chip convingător lumina homerică. Poemul interpretează, în gamă proprie, versurile cântului al XXIII-lea din epopea homerică („Nici o altă femeie nu rămâne atât de îndepărtată, ca tine, când soțul ei se întoarce în țară după douăzeci de ani de chinuri și încercări”). Sosit în Ithaca, singurul loc unde se mai poate cânta în voie, Melanthios Kitharodul se îndrăgostește de Penelopa, de o Penelopă care e însă propria lui creație, căci, așa cum spune, a „început și a sfârșit în sufletul meu”. Cântul, așadar, se confruntă cu lumea reală. O realizare deosebită o constituie și poemul în optzeci de părți **Năvodul (Glose la Oresteia)**, poem în care versuri și frânturi de versuri din Eschil, în traducerea autorului, sunt ingenios țesute și încorporate în textul acestuia. Un tradiționalism îmbrăcat în haine eline se percepe de la primele versuri: „huhurez din văile munților vineți”, „muma secarei trezită din somn”, „păstorul nomad plutitor pe valuri de lână cu ochii la cer” sau „marele preot de pe terasa vreunui templu”. Totul e aici solemn, hieratic; în legătură cu un univers umanizat, ce pare să constituie originea tuturor lucrurilor. Referințele poemului însă sunt la lumea noastră, la lumea contemporană. La arta și filosofia acesteia: „Adesea, beți de râvnă literară/ și orbi de filosofică truffie,/ înveșmântăm ființa în stihare/ sau poleim cu aur neființa”. La rupturile și sfâșierile din sânul ei: „Unealta dreptei judecăți este coclită,/ figurile gândirii se plămădesc în vintre,/ întregul ins vorbește prin părțile ascunse/ cuvintele s-au rupt de cântec/ și muzica s-a despărțit de dans,/ copiii nu cred în părinți,/ destrăbălarea cârnii se cheamă dezrobire,/ beția cu hașiș călătorie,/ căderea-n barbarie virtute-adevărată...”.

Precum lumea lui Eschil (din **Agamemnon**), lovită în temeiurile ei fundamentale, lumea noastră e o lume întoarsă pe dos. Morala poetului-cărturar și a artistului de mare rafinament se exprimă întotdeauna cu limpezime: „N-am picurat minciuni în călimară,/ opaițul ardea pe masa mea pân'la amiază,/ nu m-am hrănit cu miere seculară,/ ci m-am lăsat adâncului în pază”.

Mircea MARTIN

Singura critică

Titlul unei cărți poate rămâne enervant și după mai bine de douăzeci de ani. Ori poate deveni și mai enervant. Așa este cazul cărții **Singura critică** a lui Mircea Martin, inițial apărută la Cartea românească în 1986 și reeditată în 2006. Dacă adăugăm și figura metalică a autorului la elementele paratextuale, atunci avem toate argumentele să aruncăm cartea pe fereastră.

N-am făcut așa ceva pentru că tonul volumului este unul simplu, onest și firesc. Și conținutul este digerabil. Pledoaria pentru importanța criticii de întâmpinare, argumentele de bun-simț și evitarea paradei de erudiție ori de inteligență scilicet îl umanizează pe severul teoretician literar (care m-a terorizat cu ocazia examenului de licență). Prin umanizare înțeleg digerabilitate. În cele din urmă, meritul acestei scrieri cu intenții serioase este că se poate citi ca o poveste sau ca un jurnal intelectual.

O să mă opresc asupra ideilor catalizatoare. „Așa cum nu există incompatibilitate

Numără până la 100, apoi citește

FELIX NICOLAU

între creație și critică, nu există una între critică și creație”. E depășită astfel până și curajoasa opinie călinesciană după care criticul trebuie mai întâi să „rateze” în literatură. Și câți scriitori sau critici tineri nu aud opunându-se versatilității producătorilor de literatură? Dacă cineva e poet, apoi poet să rămână. Dar, de fapt, pe teoreticianul nostru nu asta îl preocupă în special, ci existența necesar contiguă a ficțiunii cu exercițiul critic. Pe poziții antiavangardiste, autorul face lobby în favoarea criticii. În acest scop, este gata să omologheze componenta intuitivă, ceea ce, implicit, diminuează prestația scientismului pozitivist. Importantă ar fi flexibilitatea judecății estetice: „Absolutizarea sau negația pasionată sunt, eventual, de înțeles numai atunci când se confundă cu un act de creație”. Plecând de la pluralismul lui Thibaudet, Mircea Martin adoptă un ton democratic, dar, de fapt, ceea ce se urmărește este propunerea actantului critic ca singură instanță lucidă, detașată și ierarhizatoare. Deci criticul este mult mai mult decât un literat, pentru că este un raisonneur, un om cu capul pe umeri, care nu se grăbește cu epitete gen: prost, genial sau cu clasamente în manieră fotbalistică. Însă totul cu moderație, sotto voce, menajând susceptibilitățile.

Înserirea argumentelor de bun-simț continuă cu precizarea funcțiilor criticii: valorizarea și orientarea. În teorie lucrurile sună bine, dar noi cunoaștem bolile criticii contemporane: eludarea diagnosticului sau, la polul opus, propunerea de topuri, de parcă analistul respectiv ar fi parcurs toată producția literară a unui an. Cât despre faimoasele revizuirii lovinesciene, ce să mai zicem? Moda topurilor conține în ea, subiacentă,

ideea infailibilității. Și, din nou profetic, teoreticianul semnaleză că o critică de direcție „riscă să piardă nuanțele”. În același spirit sunt combătute sine ira et studio idolatria și ideologia. Reperete sunt mereu Călinescu și Lovinescu, pe care Mircea Martin reușește să-i apropie printr-o abordare de profunzime, ce depășește clișeele polarizatoare.

Întrebându-se în ce măsură critica este conștiința literaturii, autorul nu scapă prilejul să amendeze opiniile limitative ale lui Maiorescu. Interesantă este remarca privitoare la refluxul metaforei în poezia postmodernă și la deschiderea ei către cotidian și politic. Interesant prin prisma faptului că, la douăzeci de ani după ce a fost făcută, mai sunt încă atâția poeți români bine cotați convinși că poezia trebuie să fie meta, să transcendă realul, dacă se poate cu ajutorul metaforei. Și revenind la întrebarea din capul paragrafului, profesorul este de părere că critica „nu e deținătoarea conștiinței literaturii, ea este deținătoarea propriei sale conștiințe”, dar, totodată, „ea nu se constituie ca un corp de gardă păzind de sus sau dinafară mersul înainte al literaturii de nedorite devieri, ci ca o parte a acestei literaturi și a acestui mers”. Exact ce spuneam: subtilitatea e la cotele ei maxime. Critica (atenție, nu criticul!) are propriul ei „canon”, ceea ce nu înseamnă că ea ar fi supraliterară. În traducere liberă, cred că citatele de mai sus vor să spună: fără activitatea diriguitoare a criticului, literatul o ia razna. Literatul poate fi și critic, dar abia după ce se detașează de ficțiune și de ambițiile ei. Pe scurt: dacă critică nu e, nimic nu e!

Sușținând demersul de la vremea aceea al optzeciștilor, **Singura critică** se pronunță

Despre supraviețuire în comunism

ADRIAN G. ROMILA

Cei ce nu au prins perioada îngrozitoare de dinainte de 1989 (sau nu au prins-o la o vârstă evaluatoare) nu au cum să știe ce bun strateg trebuia să fie ca să rezisti. Să nu găsești nimic bun în absolut niciun domeniu al vieții: nici carne, nici pâine, nici cărți, nici prieteni adevărați, nici vorbe libere și bune, nici idei mărețe. Doar minciună, frig și întuneric. Trebuia să obții ceva doar prin relații și îndelungi așteptări. Pentru scriitori, lucrurile erau și mai complicate. Cenzura, partidul și securitatea erau instanțele care validau valoarea textelor și era destul de dificil să le ocolești fără să-ți pui în pericol libertatea sau chiar viața. Și adesea afirmarea culturală era dependentă strict de nivelul compromisului.

Spun lucruri cunoscute, știu, dar trebuia cumva să reamintesc aceste banalități ca să pot afirma că rămăsese un „gen” literar oarecum mai relaxat, deși nu lipsit de riscuri: corespondența. În spațiul intim al hârtiei puse în plic puteai să-ți imaginezi că te plângi de toate, că-ți povestești cotidianitatea mizeră, că planurile ți se vor îndeplini într-un viitor la fel de irespirabil ca aerul smolit al României ceaușiste. Chiar când știai că omniprezentul Mare Frate îți citește scrisoarea și ți-o relipeste neglijent înainte de a-i da din nou drumul spre destinatar (atunci când nu avea de ce să o oprească, ca mai apoi să te „oprească” și pe tine). Din nou, cu scriitorii lucrurile erau mai complicate. Scrisorile dintre ei vorbesc la o altă intensitate decât a celorlalți oameni. Altele sunt evadările lor, altele sunt salvările lor. România anilor '70-'80 ai secolului trecut, de pildă, e percepută mult mai acut de către scriitori, în toată splendoarea ei absurdă și clausturantă. De aceea, parcurgerea unei astfel de corespondențe poate contura în efigie imaginea vieții și a supraviețuirii în ultimii ani ai comunismului românesc.

Exact asta face antologia de scrisori editată de poetul Adrian Alui Gheorghe (**Frig**, Conta, 2008). Ea cuprinde misivele lui și ale

prietenului său Aurel Dumitrașcu, schimbate între ei de-a lungul a peste 10 ani (1978-1990). Moartea prematură a ultimului (în septembrie 1990) a oprit corespondența, lăsând în scrisori, cel puțin pentru el, doar puțin din bucuria de a respira aerul libertății atât de așteptate. Schimbul de epistole e interesant nu doar ca document literar și biografic (avem de-a face cu arhiva personală a doi poeți optzeciști importanți). E vorba de un mod de viață și de un stil anume de a scrie. Cei doi poeți își scriu intens și consistent despre fiecare eșec, despre fiecare cucerire în războiul pentru cucerirea brumei de normalitate. Amândoi prestează munci mizere și prost plătite (Adrian Alui Gheorghe e când muncitor în Piatra-Neamț, când miner la Petrița, când profesor la Casa Pionierilor, Aurel Dumitrașcu e profesor suplinitor în Munții Neamțului, la Borca și, mai târziu, muzeograf), amândoi caută să intre la filologie ca să-și rezolve statutul, amândoi umblă după pâine, țigări și medicamente, amândoi se tratează de boli, de ratate și de singurătate. Dar, cel mai important, amândoi se salvează prin cărți și poezie. Cărțile circulă între Borca și Piatra-Neamț, ca și impresiile de lectură, fragmentele de poeme, publicațiile literare, sfaturile bune, încurajările tandre, planurile literare. Cei doi scriu și citesc cu o fervoare debordantă, încercând să contracareze lipsurile de toate felurile. Publică la reviste centrale, sunt recomandați de poeți consacrați, participă la cenaclurile din Capitală, țin legătura cu alți confrăți întru literatură, sunt pomeniți la Radio „Europa Liberă”. Provincia nu-i sperie, dar nici centrul nu-i îmbată. Un „s-a scris despre mine în...” sau „cutare m-a pomenit în...” sau „am vorbit cu...” nu sunt decât ferestre spre un firesc al vieții literare care presupune libera exprimare și libera circulație, inclusiv a ideilor. Niciun dram de superbie, nicio iluzie de mărire. Formulele calde cu care încep sau se termină scrisorile

(„prieteni rar”, „iubite prietene”, „cu toată lipsa ta”, „te îmbrățișează frățește”) dezvăluie o legătură de amiciție care, în ciuda distanței (cei doi își trimit scrisori din aproape toate localitățile în care ajung), își menține temperatura și afinitățile electice.

Volutele scrisului vădesc, de departe, calitățile poetice. Cotidianul e mereu transfigurat de metafore, de spuse cu tâlc, de fragmente lirice. „Sunt bine în rest”, scrie Adrian Alui Gheorghe, la un moment dat. „Pun pariu cu primăvara aceasta că nu are mai mulți fluturi decât anul trecut. Mi-i dor de tine. Atât timp cât vom rămâne puri, cât în sufletele noastre nu va colcăi vanitate, egoism și atât timp cât vor exista cărți, prietenia noastră va fi dragoste într-un anotimp ermetic – poezia”. Iar Aurel Dumitrașcu, la un alt moment dat. „Când ți se va părea că par mulțumit să știu că sunt căzut într-o greșală necesară și efemeră. Veacul acesta are nevoie de poezie cum am eu nevoie de biserică, dar cine ne poate lua dreptul de a respira?! Pălmuiește-mă în ziua când îți voi părea «ajuns», «fericit», «asigurat». Pentru că numai moartea nu trădează veșnicia. Cel puțin așa mi se pare în seara aceasta cu fesele reci”. Poezia e omniprezentă ca text și ca pretext, ca scop și ca motivație fundamentală a existenței. Totul în corespondența celor doi se raportează la poezie, în ea se topesc toate neajunsurile proiectelor vitale, rețezate de mizeriile zilnice și de comunismul tot mai imbecilizant. „Scrisorile ne-au fost, în acea perioadă, toiaș de sprijin”, notează „cel rămas”, Adrian Alui Gheorghe, într-un fel de prefață. „Speranță. Motivația așteptării. Amânare. Răsfoindu-le, acum le simt conectate la realitatea care le-a generat. Freamătă. Sunt îmbibate de zgura timpului, dar sub aceasta simt energia spatelui care se îndreaptă cu efort”. Publicate la ceva ani de la scrierea lor, epistolele relevă, într-adevăr, „lumea văzută la lumina «opaițului socialist»”. Dar salvată prin cuvânt.

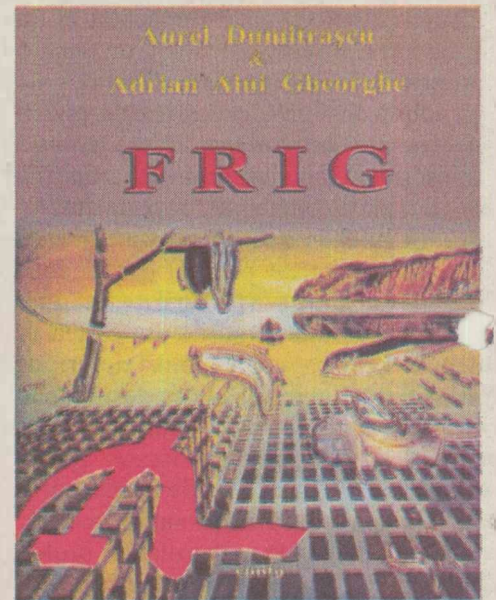
pentru de-clasicizarea clasicilor, căci „pietatea nu e starea de spirit favorabilă unei exegeze literare”. Venind dinspre timpurile actuale, aș spune că dictonul s-ar aplica mai cu îndreptățire proaspăt clasicizatorilor, celor ce susțin un mecanism de fetișizare, bine uns cu banii editurilor. Așa se face că succese fulminante se sting după cel mult trei ani, când se domolește isteria generală și apar cronicile detașate. Și mai cred că, de bine, de rău, vechii clasiști au fost destul de demitizați încât să știm care este secretul persistenței lor.

Tratând despre proiecte utopice, criticul se raliază opiniei după care literatura română are un caracter preponderant liric, de unde și înclinarea către pitoresc, către croșetarea de mileuri stilistice a prozatorilor noștri. Contra-argumentul oferit este intraductibilitatea operelor respective. Puțin relevant în opinia mea. Contează faptul că, din cauza acestor bizantinisme lexicale, proza românească și-a pierdut publicul autohton în primul rând. Simplitatea la noi de multe ori este echivalentă cu lipsa de talent ori chiar cu vulgaritatea.

Alte cerințe exprimate în carte sunt întoarcerea la operă, detașarea, adică, de simpatia sau antipatia față de autor, apărarea foiletonismului și a criticii impresioniste, precum și suportul acordat criticului ne-scriitor. Se poate sintetiza totul într-o frază: „Important este cum scrii, nu despre ce sau despre cine”.

Dincolo de eseurile de început, volumul conține radiografiile ale metodei critice a unora dintre cei mai importanți critici literari din ultima jumătate de veac. Un manual de critică personalizat și esențializat. Nu am spațiu să zăbovesc asupra acestei porțiuni. Oricu cine este dispus să-și depășească iritarea provocată de titlu va descoperi o viziune largă, generoasă și de un „paradoxal” bun-simț. Sau cum se poate scrie simpatic despre un subiect ce ar trebui să fie apropiat de matematicile superioare.

«

Între reproducerea din volum (câteva pagini ale originalelor, presărate drept contra-punct manuscris prin tipărituri), există la sfârșit o notă informativă găsită în 22 decembrie 1989 pe biroul prim-secretarului de partid al județului Neamț despre „activitatea dușmănoasă” a celor doi poeți, care se împotriveau „politicii interne și externe a partidului nostru” prin discuții, prietenii și activități culturale. Fuseseră pomeniți la „Europa Liberă”, se raliaseră grupurilor disidente, făcuseră comentarii „dușmănoase”, își convinseseră prietenii și rudele să se dezică de ei pentru a nu avea probleme. Deveniseră suspecți, deoarece, ca „dușmani ai poporului” nu mai suportau „frigul”, chiar dacă, înainte de orice protest violent, încercaseră să-l îndulcească poetizând. Sau trimițându-și scrisori. Câte dintre ele or fi fost desfăcute și de când?

Martori-profeți ai regimului, cei doi corespondenți l-au înfruntat alcătuind o singură ființă, ca hibridul rățacitor din basmul cu ologul ținut în spate de orb (Adrian Alui Gheorghe îl pomeneste în aceeași pseudo-prefață). **Frig** chiar asta este, o ilustrare a acestui basm. Atât de frumos scris și, vai, atât de adevărat!

«

**IOAN
ES.
POP:**

La Judecata de Apoi, măcelarii vor fi mai puțin iertați?

ANDRA ROTARU

Foto: Alexandru Calcatinge

IOAN ES. POP s-a născut în Maramureș, în primăvara anului 1958. A atras atenția asupra sa în 1987, când obținea la Festivalul de Poezie de la Sighetul Marmăției Marele Premiu pentru poezie.

Din juriu făceau parte Nicolae Prelipceanu, Marin Sorescu, Laurențiu Ulici și Daniel Drăgan, care l-au invitat să citească în cadrul Cenaclului Universitas, care se ținea la București, condus de criticul și profesorul Mircea Martin. Discret în peisajul monden literar bucureștean, poezia îi ține locul, ca un ventriloc care iese din ascunzătoarea secretă a poetului: „în fericirea asta provizorie din/ noiembrie până în martie/ am ajuns să mă bucur că acel învins nu sunt eu însumi/ ci doar eu. (iarnă cu mircea)”. Dintre volumele sale amintim: *Ieudul fără ieșire* (Ed. Cartea Românească), 1994; *Podul* (Ed. Cartea Românească), 2000; *Petrecere de pietoni* (Ed. Paralela 45), 2003; *Lumile livide* (Ed. Institutului Cultural Român), 2004.

De curând v-ați întors din Spania, unde vi s-a înmănat Premiul pentru Poezie Niram Art, pe anul 2009. Cum este receptată poezia dumneavoastră de către publicul spaniol? Vă gândiți să pășiți pe tărâmul editorial spaniol? Ce carte ați alege în acest sens?

Premiul Niram Art a fost în primul rând o intensă investiție emoțională atât pentru organizatori – revista Niram Art, Galeria de Arte „Nicole Blanco” și Asociația Hispano-Română „Dialog European” –, cât și pentru cei cărora le-a fost oferit: poetul Claudiu Kocart și subsemnatul. A fost public mult în seara recitalului nostru și știți de unde mi-am dat seama că poezia noastră a plăcut? De la încheierea lecturii, petrecută pe orele 22.45-23.00, și până pe la unu și jumătate noaptea, am tot dat autografe, am tot vorbit cu oamenii, am tot schimbat adrese de e-mail, am tot strâns mâini, am tot ciocnit pahare. Cât despre o carte în limba spaniolă, am semnat în urmă cu câteva luni un contract cu editura Baile del Sol din Insulele Canare. Anul acesta, probabil că va ieși. Iar din Tenerife până la Madrid nu sunt decât vreo... 1.700 de kilometri. Titlul cărții? Uite, eu am fost neglijent în acest sens și nu i-am întrebat pe alții ce-au ales.

De la debutul în revistă, în jurul vârstei de 21 de ani, la debutul editorial, la Cartea Românească, cu volumul „Ieudul fără ieșire”, în 1994, ați parcurs un drum întortocheat. Cum v-ați simțit la debut?

Aveam 36 de ani la debut și mi-era jenă că sunt așa bătrân. În plus, mi-era groază să apar în public la propria lansare, așa încât pur și simplu am anunțat că trebuie să plec nevoie-mare în Maramureș și m-am cuns într-una dintre nenumăratele taverne din București până la trecerea taifunului. A fost încă o motiv ntru care Magdalena Popescu-Bedrosian, directoarea atunci a Editurii Cartea Românească, a continuat să cadă că Ioan Es. Pop nu există în realitate, că este o scocire a lui Laurențiu Ulici. Ne-am cunoscut abia după un an de la lansare.

Vă considerați un poet urban, vă este dor de obiceiurile maramureșene? Cât au contat pentru formarea dumneavoastră ca poet copilăria și mediul în care ați crescut?

Nu mă consider nici urban, nici rural sau, luând-o pe dos, mă consider și rural, și urban, un ins continuu în discontinuitate, născut la sat în Maramureș, trăitor în oraș în București și dornic să se așeze, peste ani, într-o comună din Moldova, undeva pe lângă Humuleștii Neamțului. Nu știu în ce măsură aceste coordonate s-au strecurat în poezia mea. Și cred că nici nu trebuie să știu.

Sunteți unul dintre scriitorii care îi sprijină pe poeții tineri. De-a lungul vieții, care au fost întâlnirile tânărilor scriitori Ioan Es. Pop definiții pentru formarea sa?

Profesoara mea de română din liceu, Virginia Pogăciaș; profesorul meu din facultate Ion Chiș Ster; colegul meu din aceeași facultate Adrian Oțoiu; Teodor Ardelean, actualul director al Bibliotecii „Petre Dulfu” din Baia Mare; Laurențiu Ulici, directorul revistei Luceafărul în anii imediat post-revoluționari; criticul Mircea Martin; poetul Cristian Popescu și întreaga Generație Nouăzeci. Eu însumi.

În „Istoria critică a literaturii române”, criticul literar și scriitorul Nicolae Manolescu v-a așezat în „pandemoniul solar” al poeziei de azi și de mâine. Cum vă împăcați cu aceste recunoașteri literare?

Domnul Manolescu m-a privilegiat în Istoria sa, de unde ies cu figură de rebel și protestatar, pe când eu cred că am fost doar un depozitar de eșecuri aproape fără sfârșit. Nu mă iubesc într-atât încât să mă mint că lașitatea mea a fost de fapt curaj, iar tăcerile mele acte de frondă. Sunt mai degrabă un om sufocat de propriile neputințe și nu conțin să mă întreb: la Judecata de Apoi, măcelarii vor fi mai puțin iertați decât cei care consumă zilnic din carnea animalelor răpuse de ei?

Care este zona literară în care vă simțiți cel mai bine: de la zona imaginară la cea reală... până la aceea unde memoria devine o altă literaturizare a întâmplărilor poetului?...

Cel mai bine mă simt în zona literară a Muzeului Literaturii, alături de Ioan Groșan, Ioan Buduca, Ioana Crăciunescu, Ioan Cristescu, Eugen Suci, Vlad Ciobanu. Din păcate, Zona Literară devine pentru mine tot mai mult Zona Crepusculară, pentru că ziua nu mai pot ajunge pe-acolo.

Credeți în norocul poetic sau valoarea unei cărți este cea care are ultimul cuvânt de spus?

Un om fără noroc poate deveni un poet norocos. La rândul-i, o carte poate avea noroc chiar dacă autorul ei e un poet nenorocos. În mod normal, cea care ar trebui să impună o carte ar fi valoarea. Aveți impresia că se întâmplă așa? Sau nu mai știm, de fapt, ce-i aceea valoare?

„Suntem poate singurii care pot exporta/nefericire pură ca heroina”. Care este rolul fericirii și ce legătură are ea cu inspirația? Dar a nefericirii?

Despre nefericire am tot vorbit și, într-un fel sau altul, am reușit s-o aproximez suficient de bine pentru a o socoti, după o vreme, un soi de ecuație prenumericală, prematematică relativ simplă, cu o singură necunoscută. Despre fericire, în schimb, nu prea am amintiri. Nefericirea poate fi rememorată pentru că te agață de istorie și se petrece în istorie. Fericirea e ceva supraistoric.

Ați reușit să aflați unde este plasat sufletul?

Da, dar, dacă v-aș spune unde, cu siguranță mâine n-ar mai fi acolo. Și, dragă Andra, ai uitat să mă întrebi despre viitor. Stai, nu mă mai întreba, că răspund de îndată. Viitorul? La ce să-l aștept, când acolo se află ora morții mele? Sâc!

O soluție pentru revistele literare

GABRIEL CHIFU

Cunosc îndeaproape dificultățile financiare cu care se confruntă revistele literare. Și **Lucașfărușul de dimineață**, care mă găzduiește și al cărei reviriment editorial este vădit, și **România literară**, o publicație fără de care configurația literaturii române contemporane ar fi de neînchipuit, și prestigioasele reviste lunare din țară, de la **Apostrof** până la **Convorbiri Literare**, de la **Orizont** până la **Ramuri**. A devenit o tristă normalitate pentru toate aceste publicații și altele de același fel să-și ducă viața așa, gâfâit, precar, de pe o zi pe alta. Redactorii-șefi, dincolo de competența literară care e firesc să existe, sunt obligați să-și dezvolte niște abilități colaterale ce devin covârșitoare, acelea de comerciant și încropitor de fonduri. Oricum, ei s-au obișnuit cu coșmarul, trăiesc un coșmar multiplu: coșmarul de a nu avea bani pentru tipar, coșmarul de a nu avea bani pentru plata colaboratorilor (în treacăt fie zis, drepturile de autor pentru un articol, o proză sau câteva poeme sunt de nepronunțat, rușinos de mici...), coșmarul de a fi păcăliți de difuzori etc., etc.

Dacă existența acestor publicații e atât de grea, n-ar fi cazul ca ele chiar să dispară, să nu mai încurce, să se curețe odată peisajul patriei noastre de prezența lor stânjenitoare? Pe terenurile virane ale minților noastre ar rodi atunci fără opreliști mândre plantații de manele și s-ar da liber la orice asocieri din care să răsară atâtea și atâtea Băneasa City Center, asocieri pentru care arătăm o puternică, incontestabilă vocație, așa cum prea bine se vede în aceste zile...

Nu, după părerea mea, n-ar fi cazul să dispară. Dimpotrivă, s-ar conveni să li se amelioreze condiția.

Cum? Ca să răspundem, trebuie să observăm că toate publicațiile numite aici sunt editate de Uniunea Scriitorilor. Iar Uniunea Scriitorilor este o asociație de creatori care nu primește bani de la bugetul de stat, se bizuie pe resursele proprii și aceste resurse, mărginite, nu-i permit să finanțeze revistele decât așa: parțial, la limita de jos.

De câte ori am ajuns în acest punct cu raționamentul, am ajuns cu fața la zid, orice posibilitate de rezolvare părând să dispară: Uniunea Scriitorilor

PUZZLE

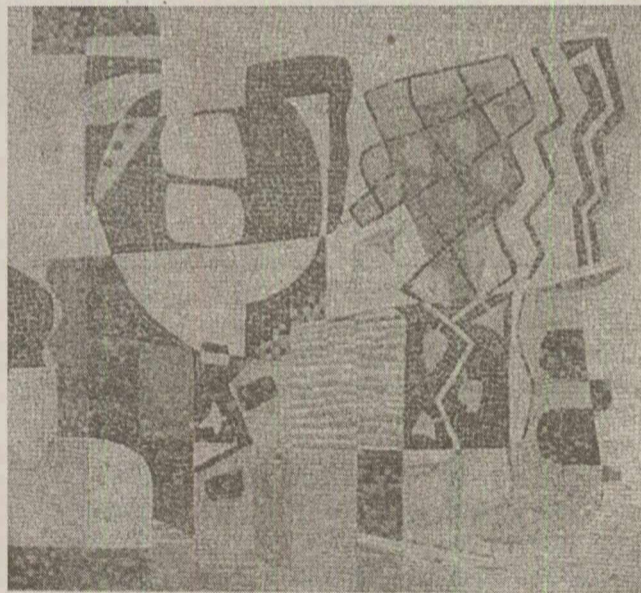
este o asociație independentă și statul român nu are nicio obligație pecuniară față de ea - așa spune legea fundațiilor, a asociațiilor, prin urmare, asta-i situația, dacă Uniunea Scriitorilor nu se descurcă cu aceste reviste, ele rămân ale nimănui, n-au decât să dispară!... Astfel sună justificarea grăbită prin care oficialitățile din țara manelizată se pot ușor spăla pe mâini de orice implicare și chiar au făcut-o ani și ani la rând.

De fapt, este o eroare de logică sau o eroare prin omisiune (voit?) să fie privite lucrurile astfel. Uniunea Scriitorilor are o anumită însușire: este o asociație de utilitate publică. Ceea ce îi asigură dreptul de a primi subvenții pentru proiectele sale. Iar revistele reprezintă proiecte culturale viabile, de o maximă importanță pentru devenirea literaturii române. Să lași în afara oricărei protecții acest domeniu major al culturii naționale care este cultura scrisă reprezintă un gest iresponsabil, sinucigaș chiar, al

statului român. Stat care, altfel, se dovedește generos, risipitor cu atâtea și atâtea instituții ce sunt doar forme fără fond: s-a scris în presă despre dezmațul pe bani publici din tot soiul de agenții guvernamentale, despre sediile nou ridicate sfidător de luxoase, faraonice, despre cuști de câini cu termopan și ace de cravată care costau o avere, despre Loganuri de șaptezeci de mii de euro și buldozere cumpărate cu sute de mii de euro, când prețul lor real nu trecea de câteva mii etc.

De aceea, cer cu tărie (și bine ar fi să nu cer eu singur, ci să vorbim în cor...) ca revistele literare să capete din partea statului român minima recunoaștere ca instituții de cultură în această țară, la rând cu casele de cultură, cu muzeele, cu teatrele, cu filarmonicile, cu bibliotecile și această recunoaștere să se manifeste strict prin asigurarea decenței lor funcționari. Oricum, suma necesară pentru ca aceste reviste să ființeze normal, să intre în rândul lumii, este insignifiantă, n-ar împovăra bugetul nostru nici chiar acum, în vremuri de criză: câteva sute de mii de euro pe an, cu totul, nici nu s-ăr simți, ar fi o picătură într-un ocean, cât două-trei mașini de parlamentari, dar ce gură de oxigen ar însemna ea pentru acest prețios segment al culturii naționale.

P.S.: S-a ajuns în situația dezolant-paradoxală că statul român poartă grija revistelor culturale în limba română care apar în afara granițelor țării (ceea ce e salutar, e firesc!), dar are o completă nepăsare față de revistele de cultură din țară, cele care dau (fie că ne plac vorbele mari, rostirea solemnă, fie că le repudiem...) dimensiunea culturală a acestui popor. Un tânăr poet care înființează împreună cu câțiva prieteni o revistă de grup la Chișinău, de pildă, are șanse considerabile să primească subvenții de la statul român, în schimb, o mare revistă, cum e **România literară**, nu are nicio șansă, e lăsată la voia întâmplării! Iată o anomalie pe care orice om de bun-simț aflat în poziția publică de a interveni ar trebui s-o îndrepte.

Vorbeam mai demult, făceam, de fapt, mai demult, elogiul interceptului, al atitudinii de ascultare față de ceilalți, un fel de audio-umanism treaz, curios. Datoria (strategică) de a asculta mai înainte de a vorbi. Pentru ca din mediasferă să se poată distinge, la rigoare, ceva.

Mi s-a părut, recent, că disting, la cele două televiziuni de știri (Realitatea și Antena 3) intens „mediasferizante” (adevărate uzine, complexe militaro-industriale de transformare a mesajelor în zgomot, a vorbelor și imaginilor în vânt și nisip), două interesante zvonuri, două timide încercări de mesaj, de reacție semnificant-imaginativă, re-hominizantă, la ceea ce, deja, s-a transformat în semnificantul suprem: „Criza” (cuvânt pe care țin să-l redau, printr-un procedeu intens semnificant învățat de la Nabokov, atât cu inițială majusculă, cât și între ghilimele – tocmai de aceea).

Primul mesaj („nu contează cine vorbește”) spunea cam așa: „Criza este de fapt o normalizare, o dezbrăcare de șmecheria generalizată”.

Iar cel de-al doilea („nu contează cine vorbește”): „După această criză, lumea nu va mai fi la fel, economia va trebui să devină cu adevărat sustenabilă”, adică grijulie și prudentă față de planetă, față de resurse.

POLITICA LUI BARTLEBY

Cum profităm de „criză”?

BOGDAN GHIU

În sfârșit, mi-am zis! În sfârșit, niște încercări de a gândi cu propria minte, prin recurs la imaginația etică. În sfârșit, niște replici, niște tentative de articulare.

Schițasem și eu, nu cu multă vreme în urmă, o astfel de încercare de gândire, completând seria, după părerea mea, mioapă criză-anti-criză cu termenul contra-criză: să răspundem la criză cu contracrize.

„Crizei” actuale i se potrivește analiza pe care Bruno Latour o face invențiilor tehnice din viața de zi cu zi. Centura de siguranță, de pildă, spune Latour, este de fapt o transpunere „tehnică” a unei legi morale, adică de supraviețuire, de instinct de conservare, pe care noi n-o putem transpune ca habitus, ci trebuie să ne fie impusă, „tehnic”, din afară, ca lege insesizabilă, non-discursivă, non-verbală, inexplicabilă.

Așa este și „criza”: un feed-back sistemic, o reacție auto-imunitară de corecție, de redresare. „Criza” e un mesaj. De înțelegerea lui corectă, oricum târzie, depinde nu, catastrofic, supraviețuirea noastră, ci calitatea ne-catastrofală a vieții.

„Criza” nu este un sfârșit al capitalismului, capitalismul „sfârșește” tot timpul și constă tocmai într-o serie nesfârșită, și inobservabilă, de micro-criză, de „distrugerii creatoare”, cum le spune Schumpeter. Capitalistic vorbind, orice inițiativă individuală nu urmărește decât „terminarea” celorlalți, eliminarea competitorilor.

„Criza”, așadar, nu poate fi un sfârșit, ci semnalează necesitatea de a nu mai amâna o revoluție paradigmatică pe care ne zbatem să ne facem că nu o vedem, dar care face, deja, „masă critică” prin înșeși

acțiunile noastre, ca rod în același timp dorit și temut, refuzat, amânat, trecut cu vederea, al înșeși cercetărilor și căutărilor noastre.

„Criza” este pragul provocat al acestei revoluții ale cărei condiții noi înșine le-am acumulat. Acumulările, întotdeauna „dezirante”, ale tehnosciințelor noastre ne-au adus în pragul unei revoluții pentru care nu părem, de fapt, pregătiți. Pentru că noi suntem, mai presus de orice, ființe ale amânării, iar gesturile noastre produc, acumulează, precipită, atât în rău, cât și în bine, rezultate care, peste noi și prin noi (ca adevărate medii ale facerii), se înlănțuie apoi, automat, de la sine.

Voi reține deocamdată atât: posibilitatea ca actuala „criză” să fie, de fapt, una de creștere, de forțare la creștere a umanității. Căci ne temem să devenim așa cum tocmai noi, de fapt, ne-am produs, așa cum ne dorim să devenim, adevăratele dorințe, dorințele profunde, să ne reamintim, fiind inconștiente.

„Criza” anunță nu o criză a capitalismului, ci imposibilitatea de a mai amâna o schimbare în bine, o redresare. Este semnul, deocamdată în negativ, al binelui însuși: „criza” este o reacție de sănătate, nu de boală. Reacția la reacția noastră de respingere a binelui pe care noi înșine îl producem, dar pe care îl refuzăm.

Secolul XX, s-a spus, a început cu adevărat abia după Primul Război Mondial. Este bine, va fi bine că secolul XXI începe, iată, ceva mai devreme, mai din timp, dând deja semne că vrea să fie imaginea răsturnată, în bine, a precedentului.

PENTRU O ISTORIE A VIITORULUI (IV)

Ne aflăm, așa cum bine se știe și se simte în toate împrejurările existenței noastre cotidiene, la aproape două decenii de la Liberarea pe care o doream cu toții fără a-i putea imagina proporțiile, dar nici toate consecințele cât de cât previzibile. Am mai spus lucrurile acestea, dar faptul că mă simt obligat să le repet conțază mai mult decât fenomenul în sine și, de fapt, constituie subiectul articolului meu de azi, din **Luceafărul de dimineață**. Problema până acum nesoluționată e a „moștenirii literare“, cum spuneau comuniștii, a patrimoniului literar - mai larg vorbind: a celui cultural, care e o transmitere de valori sigure, indiscutabile. Or, literatura română fusese după război complet răvășită, evoluția ei fircască, dată peste cap, așa că, timp de vreo două generații, a apărut un public cultivat, care s-a format după modele false ori anacronice: impuse de puterea politică, aceasta fiind ea însăși un fenomen de uzurpare.

A repara o asemenea crimă, care, în plus, a fost și o mare eroare, prin redactarea unei istorii, unui tablou de epocă, unei panorame (în sensul francezesc al cuvântului), se dovedește, după atâtea eforturi și opere apărute, o imposibilitate, deoarece autorii lor înșiși sunt marcați până la deformare de spiritul vremii în care s-au format și de dramaticele evenimente pe care le-au trăit, în fine, de falșele valori pe care măcar în parte au fost siliți să le omologheze. Istoria sau prezentarea valorilor, cu rolul lor anumit, nu e un joc de cărți care, după ce a fost măsluit, iar elementele au fost amestecate, pot fi pur și simplu așezate în ordine, după o nouă regulă a jocului.

O reglementare cu pretenția de a fi făcută după „valoare“, de acord, dar cine decide în această materie? Situația valorilor se schimbă continuu în timp, dar din motive intrinseci fenomenului artistic, nu după capriciile și interesele unui regim politic impus cu forța.

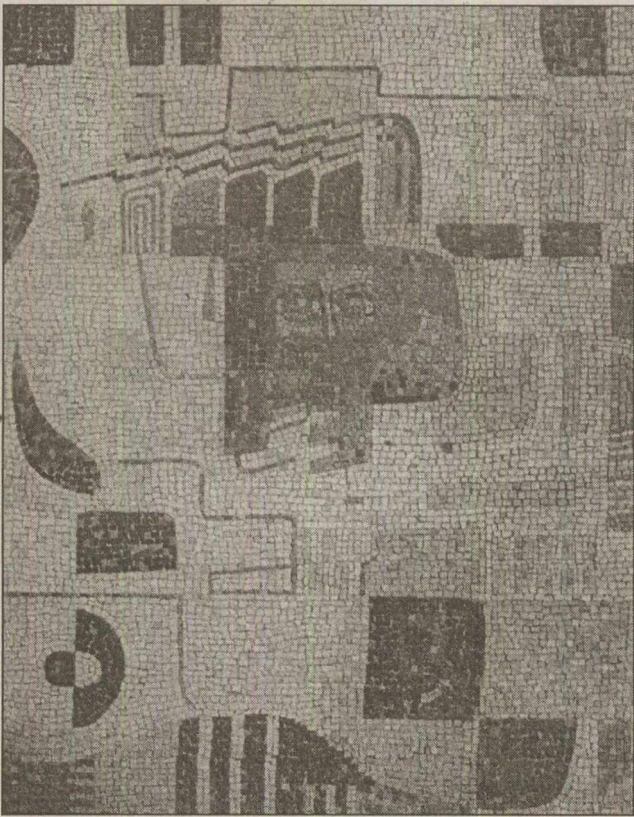
Momentul actual în istoriografia cea mai recentă e dominat de apariția **Istoriei** lui Manolescu, dar aceasta primește ecouri de la altele care au precedat-o de puțin sau face parte din aceeași categorie. Încă n-am ezitat s-o pun alături de **Incursiunile** lui Ion Simuț în literatura actuală, un studiu compact, dar închinat cu precădere prozei, eseului, criticii literare și prea puțin poeziei (deși performanțele valorice au venit de la aceasta și sunt, după opinia mea, cele mai durabile). Țin de la început să precizez că operația mi se pare sortită eșecului, deoarece tot ceea ce a apărut în comunism poartă semnul falsificării voite sau inevitabile, indiferent că aceasta s-a făcut urmând indicațiile regimului sau încercând să le evite; destinul scriitorilor mai vechi a fost abătut sau frânt, iar cel al noilor promoții prin evitarea unui „program“ care îi era impus din afară.

Întrucât mă privește, cred că atât scriitorii care au izbutit să publice ceva în țară, cât și cei aflați în afara granițelor României, apoi cei mai tineri formați în comunism au izbutit să se smulgă întrucâtva din opresiunea oficială și au dat unele opere valabile, ceea ce constituie un fenomen nou în cadrul general al literaturii românești, adică de dinainte de comunism și de după această catastrofă - un regim care ne-a stăpânit câteva decenii. A alcătui un tablou de ansamblu înseamnă a aduna și a pune în relație elemente necompatibile sau măcar diferite în care își află un loc pentru că au o anumită cotă valorică - dar după ce criterii? Marile succese dintre anii 1947-1948 și sfârșitul regimului comunist s-au datorat unor „merite“ pe care, în general, nu le mai numim astfel, cele câteva opere valoroase (mai ales ale lirismului de după 1964-1965) s-au strecurat cu abilitate, dar rămân și astăzi în patrimoniul valoric după cea mai severă selecție, operată liber.

Simuț privilegiază o serie de „valori“ (în parte, foarte contestabile), mai ales opere dintr-un ansamblu, dar, pentru cine vrea să scrie o istorie literară, aceasta trebuie să înfățișeze ceea ce a fost efectiv, nu ceea ce am dori noi acum, trecând pe plan secund cele care i-au compromis pe autori. Schema sa privește patru literaturi: cea Oportunistă, cea Evazionistă, cea

Subversivă, plus Dizidența și Exilul. Toate încercările sunt discutabile (cea Subversivă fiind de fapt inexistentă); lor li se adaugă **Trasee în diagonală**, un titlu cu atingeri în toate celelalte, după opinia mea și o lipitură (nu am alt cuvânt) **Starea literaturii după** (decembrie) 1989, deci un capitol determinat temporal.

Propunerea de a descoperi în comunism (un sistem care controla și cenzura orice text până la virgulă) unele manifestări culturale care să-i contrazică principiul statutar e de-a dreptul fantastică, mai ales că eroii acestei acțiuni au fost Marin Preda, Ion Caraion, D.R. Popescu, dar mai ales Augustin Buzura, campionul absolut și venerat de Simuț al adevărului cu orice preț, scriitorul prin care proza epocii și-a câștigat dreptul de a influența, nu doar a reprezenta, o acțiune

„melioristă“, într-o lume mai mult dezorientată decât strâmbă (și, de fapt, criminală, cum am cunoscut-o cu toții) trezește impresia că laudatoriul eroului astfel consacrat a vrut să-și amuze cititorii cu o imensă glumă care să dezmințea legenda (în care eu cred) că ardelenii sunt lipsiți de umor.

Nu e și opinia mea, care nu cred în departajări categorice și nici în etichetări nefundate: literatura „evazionistă“ nu-i poate cuprinde pe oamenii regimului, dar și pe... N. Steinhardt, care aparține aceleiași lumi, foarte deosebit de D.R. Popescu, dar mai ales de Marin Preda sau de Al. Papilian și Mihai Sin. Cei mai mulți scriitori s-au manifestat în timp, uneori de la instalarea noului regim și supraviețuirea lor e, oricum ai lua-o, un act de oportunism.

Oportuniști au fost și giganți care păreau neclintii în marea lor de Ceahlăi ai literaturii, precum Mihail Sadoveanu, care a făcut o ultimă mișcare de titirez și a trecut rapid de partea noilor patroni, dar și campioni ai șmecheriei politice în toate regimurile, ca Demostene Botez și Victor Eftimiu, dar și, spre stupoarea celui ce scrie aceste rânduri, două mari vedete ale elitismului și disprețului față de democrație, față de „vulg“ și de „omul de serie“, George Călinescu și Camil Petrescu, ultimul - inventator în teme și promisiuni al Absolutismului. Dar oportuniști au fost și onestul Vasile Voiculescu, și amuțitul dintr-o dată Ion Vinea (primul hărăzit și martiriului), care au scris pentru ei înșiși sau pentru un grupuscul de prieteni foarte apropiați.

...Cum au făcut și membrii Școlii de la Târgoviște, dar și cu însumi, care am scris fără gândul publicării o întreagă literatură diversă, pe care am scos-o oportunist la suprafață când au mijit zorile schimbării (după ce politica Partidului, m-am orientat abil spre publicistica eseistă, spre critica și istoriografia literară, fără a abandona traducerile din care, decenii de-a rân-

dul, am făcut o sursă a existenței pe care regimul, astfel, mi-a îngăduit să o duc onorabil).

Faptul că Muntele de fecale (adică Sadoveanu, în versiunea Petre Pandrea) a primit de o sută de ori mai multe onoruri, vile și proprietăți față de Marin Preda sau Nina Cassian nu înseamnă că „încasările“ acestora nu au fost exorbitante într-un moment când sute de scriitori „epurați“ abia aveau ce mânca și râvneau la o cartelă pe puncte. Nici faptul că unele scrieri ale oportuniștilor au supraviețuit (sigur în cazul lui Petru Dumitriu sau al eseisticii de sfârșit a lui George Călinescu) nu salvează epoca și nici turpitudinea comise de atâtea nume mari; a le egaliza „meritele“ e o eroare inadmisibilă mai ales pentru un istoric literar care trebuie în esență să se ocupe de pozițiile, în context, ale personajelor sale.

Există scriitori cu un trecut în perioada burgheză de la Camil Petrescu la Demostene Botez, la Eusebiu Camilar sau Laurențiu Fulga, ce nu pot fi pomeniți pentru ce au scris valabil în comunism; schimbarea lor la față nu le-a adus decât avantaje materiale pe care n-au știut să le folosească.

Toate acestea sunt cu atât mai importante pentru cel care sondează sau reconstituie epoca, pentru că sunt profund caracteristice liniei versatile a Partidului și cuvântul memorabil a fost rostit de un personaj emblematic pentru literatura „nouă“: Mihai Beniuc.

El avea în 1944 un profil artistic ferm configurat, în ciuda derutantei diversității de aspecte în care se putea identifica „revolta“ în continuitatea liricii sociale a predecesorilor Goga, Aron Cotruș, chiar Radu Gyr; nu i-a fost greu să schimbe puțin de accent și de teamă pentru a deveni marele poet al stalinismului românesc, pe care l-a prelungit până la căderea sa spectaculoasă la mijlocul anilor '60:

Așa a fost linia Partidului împotriva celor care încă de pe atunci acrediau insistent ideea unei literaturi de „curaj“ și ironizau cu superioritate pompierismul de imediat după 1947-1948.

Este purul adevăr, una dintre rarele sentințe juste pronunțate în comunism și care, chiar dacă a fost adusă de alde Eugen Jebeleanu, Marin Preda, Titus Popovici etc., nu a fost recunoscută public de acești eroi ai „subversiunii“, cum îi vede Simuț, transferând un abil conformism într-o acțiune de risc.

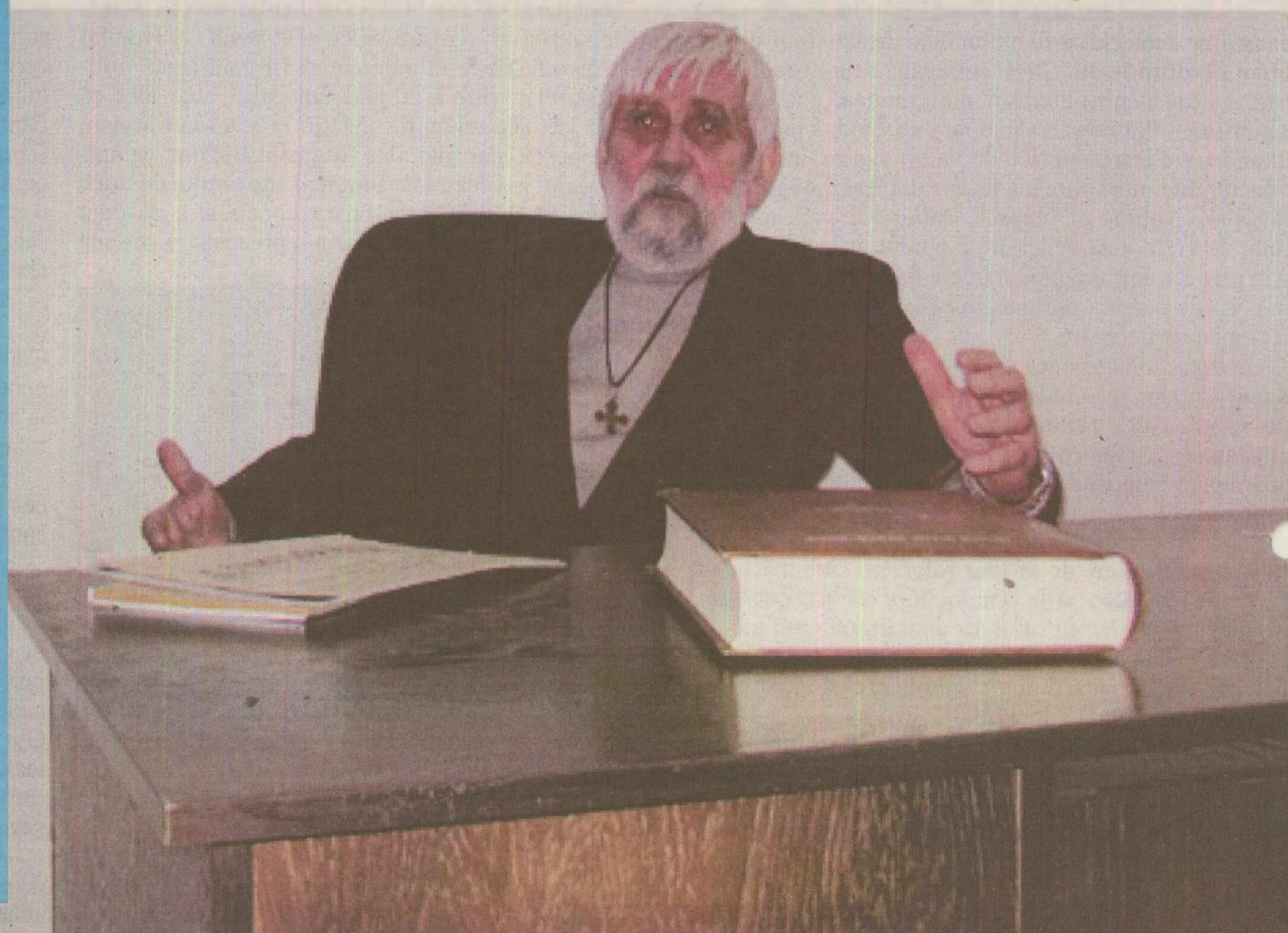
Dar nimic din toate acestea nu s-ar fi putut petrece dacă, pe un plan mult mai vast, marxismul și îndrumările doctrinarilor și noilor săi aderenți nu ar fi practicat același revizionism, cu întortochelele, dezicerile și contrazicerile care, la noi, în ceaușism, au ajuns la stridență și la aberație. O bună parte din literatura scrisă atunci de autori notorii, publicați mai greu sau mai ușor, s-a coborât în subsolul literaturii, cultivând „sertarul“ și așteptând momentul prielnic de relaxare, ordonat tot de sus, pentru a ieși la lumină. Este și cazul meu, categorisit de intrasingentul Paul Goma drept campion al lașității, dar, adaug eu, și al lui N. Steinhardt, care prin **Jurnalul fericirii**, apărut postum, a făcut o adevărată vâlvă, conjurând și pe alții să scoată ce aveau ascuns, poate pregătit pentru o lungă așteptare. Aceste opere aparțin celor „din timpul comunismului“? În sens strict, desigur că da, dar, practic vorbind, ele se excludeau de la orice formă de difuzare și dădeau seama doar prin negație despre ceea ce se scria „în comunism“. (Împotriva evidenței, literatura de sertar este minimalizată de mulți și mai ales nu clar înțeleasă, dar nu e aici locul să revin asupra unui proces ce mă cuprinde și pe mine.)

Se vede, așadar, limpede că istoria ultimelor trei sferturi de veac de literatură românească nu se poate face excluzând factorul politic; un tablou cuprinzător trebuie să țină seama că istoria literară e una de valori, dar una de fluctuații și dinamism launtric sau împins din afară, în fapt, ea încercând să împerecheze două incompatibilități: absolutismul estetic (poate de sorginte subiectivistă) cu o problemă de sociologia recepției, care te duce cu gândul nu la valori, ci la situații ale unor autori și opere într-un anumit timp și sub semnul acestuia.

Petre Stoica a murit la Jimbolia, sâmbătă, 21 martie, în prima zi a primăverii, când românii sărbătoreau ziua poeziei. Supraviețuia de câțiva ani, după ce doctorii diagnosticaseră un cancer la plămâni. În ultimii doi ani era orb. Toate ale sale se pot întoarce în legendă. Noi am putea recapitula:

Petre Stoica,

CORNEL UNGUREANU

1. Noua sensibilitate, așa cum e afirmată de noul statut al poetului: acela de exclus. Primul lucru evident pe care îl poți spune despre Petre Stoica e că domnia sa e altfel. În Bucureștii lumii literare a anilor '50, el alege boema. O boemă în care îl descoperă, îl protejează, îl iubește pe liderul absolut al boemei românești, legendarul, inconfortabilul, antiburghezul Dimitrie Stelaru. Petre Stoica e biograful lui. În **Amintirile unui fost corector** îi va transcrie sfaturile, replicile, considerațiile despre literatură. Stelaru este personajul ilustru al unui subsol – al unei subterane – care mai adăpostește un număr de literați tineri. Care trăiesc din credința în poezie, în vocația lor, în harul lor, disprețuind lumca contemporană, spiritul achizitiv, inserierea, încadrarea în ordinea vremii. Detestând momentul politic pe care îl traversează, ei sunt tinerii liberi ai unei lumi care receptează dureros coruperea literaților, subordinarea cărturarilor. În subterana lor, ei trăiesc ceremonile libertății. Imaginează universul paradisiac al creatorilor de frumos. Ei trăiesc în cultul poeziei. Ea ar putea fi religia care i-ar ține departe de spiritul utopizant al momentului.

Fiindcă existența lui Petre Stoica avea stil. Acest stil și-l construia scriind, dar și deconspirându-și secretele – evocând, pentru uzul iubitorului de poezie, epopeicele întâmplări ale existenței sale de poet. Ceea ce ar trebui adăugat, recitind **Amintirile unui fost corector**: Petre Stoica scrie o carte a despărțirilor, în care fiecare dintre prietenii săi trece prin moarte. I se întâmplă și asta – trebuie să i se întâmple. Nimic nu este funebru, scriitorul celebrează o întoarcere în literatură. Dimitrie Stelaru, A.E. Baconsky, Vinca, Adrian Maniu, Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Marin Preda, Teodor Mazilu au trecut alături de Petre Stoica, o vreme, prin viața literaturii. Au fost, o clipă, o zi, un timp alături de el. Cu ei a sărbătorit, zile și nopți în șir, poezia. Și **Amintirile unui fost corector** se încheie cu: „Ninge ca în ceasurile noastre de veselie, cele atinse fără să știm, de zăbranic înmuiaț în catranul nopții... Îmi vine greu să-mi închipui că nu voi mai da ochi cu Tudor; dacă nu zilnic, săptămânal, lunar; la Mogoșoia sau aiurea în București, măcar o dată pe an, oriunde, chiar și pe o insulă stăpânită de fantomele pustiuului... Existând un Dincolo, sunt sigur că prietenul meu de odinioară, rezemat de balustrada ceru-

lui, ar gândi: Ce l-a apucat pe nebunul de Petre să-și încheie rândurile despre mine în felul acesta? Doar știa că am oroare de un asemenea lirism. Dar există un Dincolo?”

„Dar există un Dincolo?” era întrebarea pe care Petre și-o punea în urmă cu 29 de ani. Era tânăr, vital, împlinea ca nimeni sărbătorile literaturii. Mutat în cetatea Simboliei, în Jimbolia granițelor, a plecat să înțeleagă topografia lui Dincolo. A vrut să rămână un Homo viator.

2. Boieria lui Homo viator. Oriunde în lume, și mai cu seamă la Viena, Petre Stoica poposea lângă cei care i se aseamănă: scriitorii ai boemei, ai stării marginale, care nu au cum să nu afirme starea de excepție, „boieria” lor. Ernst Stadler, cântăreț al umililor, un Francois Villon german, Paula Ludwig, poeta caligrafiilor nostalgice, H.C. Artmann, poet, vagabond și cărturar, sunt personalitățile pe care le descoperă Petre Stoica în periplul său. La **Secolul XX** el va promova, cu prioritate, personalitățile din actualitatea germană sau austriacă marcate de bolile poeziei – de hipersensibilitatea care numește natura zeiască a artistului. Despre H.C. Artmann notează: „Ca nimeni altul până la el, Artmann... a știut să folosească la maximum resursele dialectului vienez, îngroșându-i laturile absurde și suprarealiste. Succesul lui *Med ana schwazzn dintn e răsunător... Prietenii îl așteaptă pretutindeni, adăpostindu-l și nu o dată punând la cale aventuri teribile. (...) Nu are nimic comun cu un hippy sau beatle. El și-a stilizat o ținută fantomatică, nebună, inteligentă – aceea a lui Artmann, landgraf și husar, vagabond și cărturar, diavol și inger.”*

Nu-i greu să recunoaștem în portretul lui H.C. Artmann și o încercare a lui Petre Stoica de a se autodefini. În fond, n-am greși foarte mult dacă am scrie că ubicuitatea lui Petre Stoica, nonconformismul, „marginalitatea” asumată cu entuziasm îi așază în aceeași familie spirituală.

Primele trăsături bine subliniate ale personalității lui Petre Stoica – ale scrisului său – sunt legate de „fenomenul retro”. E unul dintre precursorii lui.

Numai cine nu-și poate imagina statutul scriitorului tânăr în anii cincizeci nu poate înțelege jindul după „lumca de odinioară”, cea a adevăratei literaturi. Nostal-

giile lui Petre Stoica nu sunt gratuite: în ciuda aparențelor de „risipitor”, el e un cărturar tânăr, preocupat de instrumentele de lucru obligatorii. Cele câteva antologii pe care le realizează sunt noi, îndrăznețe, recuperatoare: își propune să repună în circuit nu doar autori interziși, ci și să reconstituie „întregul” literaturii române. Am spune că atât **Efigiile naturii. Antologia pastelului românesc**, realizată împreună cu Mircea Tomuș (Minerva, 1971), cât și **Orașul-furnicar. Orașul în lirica românească** (cu o prefață de Mircea Martin, 1982) sunt cărți care dau seama de întregul literaturii române. Petre Stoica dă „istorii” ale poeziei românești „de la începuturi până azi”, încercând o reșezare a poeziei noastre în modernitate prin selecții care să repună în circulație autorii abandonati, din motive diverse.

Dar e greu să începem analiza poeziei lui Petre Stoica fără a lega opera sa de literaturile Europei Centrale. Nu numai prin traducerile sale din literatura austriacă, nu numai prin relația sa, cvasi-intimă, cu Trakl, el este un scriitor al unei zone de contact etnic, configurate de „periferia Europei Centrale”.

Provincia, scriam și altădată, e mai conservatoare decât centrul. Biedermeierul secolului al XIX-lea își conservă potențialul, în Bucovina și Banat, până către anii treizeci. Resemnarea politică, delectarea estetică, pioșenia aparțin unei stil adesea numit, rareori înțeles ca un stil care supraviețuiește. Decorativismul începutului de secol joacă rolul de liant între forme care, altfel, s-ar estompa.

Petre Stoica e un scriitor al marginilor, al „periferiei” în măsura în care încearcă a descoperi aici Centrul lumii. El s-a despărțit nu doar de sat, s-a despărțit de un spațiu care configura un tip de valori. Sau cum spunea Joseph Roth în **Cripta capucinilor**: „Ceea ce se termina, într-adevăr, nu era atât patria noastră, cât imperiul nostru, adică ceva mai mare, mai întins, mai elevat decât o patrie pur și simplă.”

Efortul de a recupera valorile „imperiale” va caracteriza literatura scrisă în Bucovina și în Banat în ultimele decenii. Universul paradisiac al lui Sorin Titel sau al lui Liviu Ciocârlie, spațiul idilic (al microarmoniei) studiat de Virgil Nemoianu trădează convergențe semnificative. În volumul **Pietre kilometrice** (1963) există un poem care poate fi socotit cheia înțelegerii primelor cărți. Se

În marea trecere

cheamă Vechi târg în Banat: vechiul târg este un loc geometric al fantaziilor recuperatoare: „Ah, cai furtunoși sau resemnați, cai de plug/ mângâiați pe bot, căutați pe-ndelete la dinți/ cai goniți în cerc să se vadă dacă nu sunt bolnavi/ și armăsarul ridicat în două picioare subțiri”.

În **Miracole** (1966) reabilitat e sărbătorescul, timpul sacru, momentul duminical al regăsirii. Fanfarele, instrumentele muzicale sunt uneltele miraculoase ale unei lumi care știe să petreacă. Ritualurile zilnice definesc un univers al abundenței. **Arheologie blândă** (1968) fixează emblematica literaturii lui Petre Stoica. Cartea apare într-un timp favorabil marii literaturi.

(Am început să scriu despre Europa Centrală atunci când am aflat că tatăl meu, al lui Sorin Titel, al lui Petre Stoica fuseseră notari în Banat. Și schimbau mereu satele, orașele în care erau notari. Locuri în care păstrau, cu orgoliu, un model funcționaresc.)

3. Banatul, după cincizeci de ani. A reabilita lucrurile vechi, uzate, demodate, a repune în circulație obiectele care și-au încheiat glorioasa existență – iată însă noului Demiurg. Toată poezia lui Petre Stoica poate fi considerată un război lung cu faptele de odioasă – o mântuire a obiectelor, a lucrurilor de demult condamnate. O înviere.

Poze vechi, istorii vechi, funcționari de odioasă, automate care și-au încheiat ciclurile existenței. Un Cimitir Spoon River regăsit, resacralizat.

Efectul de îndepărtare, de înstrăinare – pe urmă încercările de a recupera, din această lume, ceea ce s-ar mai putea recupera.

„În satul bănățenesc – scria Lucian Blaga în celebrul său studiu consacrat barocului bănățean - dai la fiecare pas peste izvoarele unei imaginații în abundență izbucnitoare... Tot ce ține – în sens larg – de etno-

Manevrele de toamnă (1996) și **Insomniile bătrânului** (2000) ar încheia un ciclu al creației. Poetul invocă un loc anume, un topos bănățean, așa cum o făcea în primele sale cărți de succes. Arheologia nu mai descoperă o lume blândă: peste ținut au trecut dezastrelle prezentului. Lumea umilă a primelor cărți este condamnată: „atâtea ființe se ascund în hârburi până/ și teoriile filozofice intră-n talazurile putrefacției.”

Manevrele de toamnă, Insomniile bătrânului marchează intrarea în timpul nefast al lumii, într-o kali yuga a răului atotcuprinzător. Provincia, protectoarea valorilor umile, e, de data aceasta, asasina lor.

Ca întotdeauna, Petre Stoica se bazează pe o topografie – pe Imaginea locului - pe care și-o asumă cu orgoliu. E locul lui, îl definește. Locul îi definește statutul poetic. E într-un oraș apropiat graniței. Cum polisemia funcționează, ne aflăm în apropierea celeilalte lumi, de unde sosesc mesajele stingerii. „Suntem vameși la granița dintre somn și nimic.” În stilul său de odinoară, retro, poetul devine cronicar. Scrie cronică unei localități de frontieră. Își scrie jurnalul exilului sau, mai bine, al viitorului său exil.

Textele respiră o adâncă resemnare. Petre Stoica scrie o poezie a senectuții, sprijinită pe aceeași figuratie din poemele deceniului al șaptelea:

„Împăcare numele tău e bătrânețe// la ceasul amurgului culeg legume/ ud florile însetate de viață // cobor persienele aprind lumina/ mă așez la masă și fac socotelile zilei/ marele câștig mi se repetă și acum/ singurătatea noblețea ei// și vine noaptea lungă visul/ care amestecă sâni sidefii cu țărâțe// împăcare numele tău e bătrânețe.”

În multipla desfășurare de sensuri secunde ale titlului, am putea descoperi și semne din amurgul imperiului agonice, atât de legat de manevrele de toamnă

Îmi spuneam nănașul, iar Petre îmi spunea ființelul. Două cuvinte din unele graiuri ale românilor, care denunță un anume grad de rudenie și în Banatul în care s-a născut, s-a stabilit spre bătrânețea lui frumoasă, și pe care Petre l-a iubit atât de mult.

Reprezentînd acest spațiu, se simțea, fără emfază, dar cu un orgoliu măsurat; un poet al Mitteleuropei – așa cum l-a fixat Cornel Ungureanu, criticul care l-a înțeles cel mai bine.

L-am cunoscut la Reșița, pe la începutul deceniului nouă al secolului trecut, cu prilejul Zilelor culturii reșițene. M-am atașat de el de la prima vedere, iar el m-a acceptat și adoptat pe loc. De atunci ne-am întâlnit tot mai des, mai cu seamă la București, unde eu ajungeam frecvent cu probleme de serviciu. Așa se face că, în toamna lui 1982 (deucez aici, din avalanșa de amintiri ce-mi năpădește memoria, doar câteva secvențe), i-am fost prezentat lui Nichita Stănescu, marele său prieten, într-o vreme în care, însă, relațiile dintre ei erau mai reci – și asta, în urma îndemnulului lansat de Nichita, la TVR, scriitorilor, de a „merge în uzine”...

NĂNAȘUL

OCTAVIAN DOCLIN

Știind că numele meu literar este al satului meu natal, Petre și-a dorit să cunoască și acest loc al Banatului montan. Lucru întâmplat în 1984, când, în scurtul nostru popas doclinian, prietenii mei din copilărie i-au pregătit un banchet vinătoresc la unul din cantoanele silvice ale Doclinului. I-a plăcut atât de mult locul, încât și-a dorit să revină și să stea aici un timp ca să-și definitiveze ultima variantă a unui roman despre copilăria și adolescența lui bănățeană. Romanul mi-l citise într-o primă variantă, la București, când mă găzduia în apartamentul său de la etajul nouă al unui bloc din Balta Albă. Acolo am cunoscut-o și pe distinsa sa mamă, pe care Petre o iubea nespus și cu care semăna peste poate.

Tot în acel an, Petre avea să se instaleze la Doclin și să vină, la fiecare sfârșit de săptămână, la Reșița, devenind pentru noi, tineri poeți pe atunci, Poetul, reperul în materie de poezie și viață literară... Ne-a publicat, a scris despre noi, mai ales în revista **Steaua**. Pe mine m-a onorat cu un text despre cele două volume publicate pînă atunci (**Neliniștea purpurei și Ființa tainei**), apărut în **Tribuna** (1981) și reluat în volumul **Caligrafie și culori** (CR, 1984), sub un titlu „în maniera” Petre Stoica (**În pelerină de purpură**).

La cantonul din pădurea Doclinului, Petre Stoica nu a rămas mai mult de o lună însă, și asta - din mai multe pricini: la canton, firește, nu era electricitate, așa că, la început, un văr de-al meu venea, seară de seară, cu un tractor și-l așeza în așa fel încît farurile să bată pînă în zori prin fereastra camerei de lucru a Poetului; după un timp, i-am procurat o lampă de pe vremuri, un petromax, adică. I-a plăcut atât de mult lampa, încît a luat-o la București, ba a și scris un poem, **La lumina petromaxului**; o altă pricină va fi fost „interesul” unei anume instituții – care-l bănuia că s-a stabilit aici cu gînd de fugă în Iugoslavia de atunci, satul fiind tare aproape de graniță... Îl suspectau pe el, cel care stătuse un an în Berlinul de Vest, cu o bursă, și se și întorsese la timp!

Cît despre roman, nu l-a publicat atunci de teamă de a nu-i fi cenzurat (nu admitea nici o intervenție în textele sale, deși era foarte receptiv dacă aveam vreo părere diferită de a lui). Nu știu nici din ce motive nu a publicat romanul după decembrie '89, dar știu sigur că el există.

Cum știu sigur că, o dată cu plecarea lui Petre Stoica dintre noi, pleacă unul dintre cei mai importanți poeți români ai secolului al XX-lea, nu mai puțin un traducător de excepțională finețe, cum pleacă, pentru mine, o parte din viața satului meu... cea de la cantonul nănașului din pădurile Doclinului.

P.S.: Poetul Petre Stoica a fost înmormîntat luni, 23 martie a.c., în localitatea Jimbolia – unde s-a stabilit de mai mulți ani. Aici a înființat Fundația culturală româno-germană și Muzeul Presei și Tiparului „Sever Bocu”, al treilea de acest gen din Europa (după cele din Germania și Spania).

Poetul a fost condus pe ultimul drum de scriitorii din Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România: Lucian Alexiu, Ada D. Cruceanu, Octavian Doclin, Viorel Marineasa, Ion Scorobete, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Cornel Ungureanu (președintele Filialei), Daniel Vighi.

Reșița, 22 martie 2009

Cu Nicolae Breban

grafic ia proporții pline și întortocheate: e parcă o topografie crescută din tihna senzuală a unei duminici fără sfârșit... Nunțile au un ritual profan mai bogat decât cel bisericesc. Sărbătorile mari ale anului nu se educ numai la cele două ceasuri de ceremonie necanică în fața altarului, ele trăiesc în afară, aminind păgânătatea prin bucuria obiceiurilor exterioare logmei. Zeii cu picioare de țap s-ar simți nespus de bine ca privitori barbari ai anumitor datini fantastice în șesul Banatului”.

ale personajelor sale esențiale: ofițerii, soldații, luptătorii. Orașele de odioasă își puteau trăi, cu mândrie, trecutul: se umpleau de trecut. Orașul manevrelor de toamnă se golește de trecut. Se golește de sine. Cronică bătrânului evocă eșecul unei lumi – eșecul celui care scrie. Numește intrarea în mecanica goală a trecerii și a morții. **Manevrele de toamnă** e Lecția de limbă moartă a lui Petre Stoica. Numește plecarea în căutarea unui Dincolo mai bun.

«

«

SCENĂ

Joacă-te de-a părul Evei,
precum Adam. Părul ei viu.
Să ne închidem apoi
în cercul acesta: viu și el, pe raza ascunsă.
Ei să ne privească, să ne audă,
să ne aplaude. Precum viii, se-nțelege.
Joacă-te cu mine,
precum o papușă de porțelan.
Eu sunt acum sfera aceea
de lut: purtată, sfărâmată,
în piesa ta.

SĂRME DE AUR

Și-a agățat rochia
în mâinile lui,
ca într-o sârmă nevăzută,
nevăzută.
S-a îngreunat rochia
în aurul mâinilor lui.
Ea s-a înfășurat
cu sârme de aur nevăzută,
nevăzută.

ACEASTĂ REPTILĂ

Acest timp
se-ascunde în corp de reptilă.
Se furișează verde
printre voi.
Această reptilă
își aruncă subtil coada
sub piciorul celui
care crede că a prins-o.
Iarăși și iarăși,
bunicul meu e dus
la spital cu mașina verde.

NESFĂRȘIT

De stins cutare stea
Și de adus cutare noapte.
De ascuns obiecte de preț.
De ținut minte cutare obiect simplu,
universal.
Creioanele ascuțite,
pozele din tabără,
vocea Siei,
palmele ușoare ale bunicului.
De ținut, așadar, palmele
la ochii lumii.
Și de lăsat ploaia să coasă cerul de pământ.

CEASUL BUN

Realitatea mea
are două fețe,
două fețe de ceas.
Pe una ticăie acele:
e fața
ce varsă cu ignoranță timpul.
Cealaltă e fața cu bateria
din spate:
e fața vie, cu timpul sculptat
în secunde intense.
Ceasul meu de mână
e realitatea mea,
când voi fi iarăși batrână.

UN FEL DE NOAPTE

S-a aplecat Dumnezeu
asupra lumii,
asupra rețelei de internet
Și asupra bazarului.
Și asupra Casei Poporului.
S-a aplecat Dumnezeu
asupra șoselei
care nu se mai termină.
Și asupra gropițelor
din obrăjii Siei.
Între timp,
vecinul meu fumează pe casa scării,
cu ochii în gură de somn.

Bianca Roșioru

Este elevă în clasa a noua la Colegiul Național „Petru Rareș” din Succava. Scrie cu pasiune poezie și proză scurtă. Recent, a câștigat un premiu al Uniunii Latine pentru o poveste, un scurt basm postmodern. Poezia ei, abia desprinsă de ficțiunile copilăriei, arată o fantezie bogată și un talent nativ indiscutabil.

SE FACE ZIUĂ

Dormind, voi ține în mâini
păpușile rupte.
Prin somn, voi scoate din sacoșe
basmalele vremii.
În ceară topită
voi căuta un zeu pe măsură.
Chipul lui va prinde culoare
în rugina nopții.
Voi apropia buzele
de fruntea lui veșnică.
Slujitoarele lui vor juca
în piesa lumii și ele.
Din grădina zeiască
voi lua apoi cioburi.
Un sărut va fulgera, ca un arc.
Îi voi peria pletele. Degeaba.
Îi voi mângâia privirea. Degeaba.
Ascunși sub cenușa blocului,
bătrânii vor aprinde luminile.

ÎNFLORIREA CLIPEI

Alerg pe șoseaua neterminată
în ritmurile clipei.
Cu pas ales alerg.
Cu albul pasului,
împrăștiat fără noimă pe trotuar.
Citesc în frunze căzute dezamăgirea.
Același aer aduce în parc
fețele dragi, ca pe vrăbii.
Rup iarăși petale întregi
din florile zilei.
Fac băncile să țipe,
ca și cum ar cădea păsări ucise
peste prieteni și genți cu fermoare.
Ploaia șterge apoi
orice semn de culoare,
până când clipele fac iarăși cuib.
Într-un film de la mare,
ramuri uscate înfloresc din senin...

APRINDEREA

Poate am să te gășesc
unde cresc noaptea stelele.
În simpla bătaie a vântului.
Cum crești ca o pagină nouă
în manualul de logică.
Lumina va fi și ea acolo,
ca răsuflarea pierdută
printre hainele groase.
Cuvinte de seamă vor fi și ele acolo,
rostite sever
în alte cărți.
O matcă anume
va îndulci miera clipei.
Poate așa vom crește
ca un mușchi primăvara.
Voi dezgheța bălțile parcului
și voi căuta semne.
Voi înfige unghiile
în carnea tarabelor.
Îmbrăcată în sacoul meu cel ieftin,
voi aprinde stele în gările lumii.

NEVĂZUTE SPLENDORI

Tristețea
se pregătește de azi pe mâine.
Afară, frunzele sunt cuțite lungi,
înroșite.
Înăuntru, cuvintele mari
umplu holuri întregi de liceu,
ca niște ierbivore vorbitoare.
Penc de păsări coboară
peste parcul prea larg.
Îmi zboară genunchii
de la o bancă la alta,
printre bătrânii cusuți cu ceară.
Lumea e tristă ca stelele.
Lumea e atât de tristă,
încât mă trezesc deodată
cu două umbre:
trupul meu alunecând,
cerul pre moarte călcând.

Raluca Dumitran

PLOAIE

Ploaia dorită atunci n-a venit,
Din marea-mi iubire alesu-s-a scum,
Cu-aripile arse mi s-a prăbușit -
Nu vreau întrebări despre unde și cum

Dar moartă nu sunt și nici griji nu m-apasă,
Atât doar—iubirea mi-am scos-o din gând,
Idilic voi sta între pagini acasă
Și timpul de-acuma-l petrec învățând

Deșiră-se norii de ploi cât or vrea,
Atunci când avut-am nevoie, n-au vrut-
Noroaiele, care oricât s-ar forma,
Nu pot să m-atingă - n-am teamă de lut.

Dar cum? Pur și simplu nu mă murdăresc!
Am nouăsprezece ani și frunza-mi de fiță
Din trunchi de castan, se transformă firească,
Ușor și ingenuu-ntr-o frunză de viță!

Vânturile,
valurile...

Parodii

de Lucian PERȚA

CREIERUL LUI PIRANESI

Es reicht nicht! (Nu ajunge!)

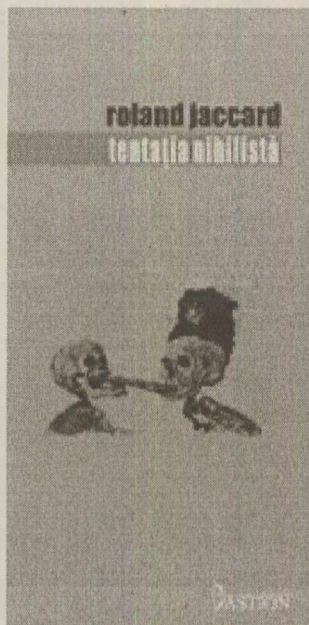
SORIN LAVRIC

Descins din matca unei discipline stinghere, o disciplină care, pe cât de în vogă era în urmă cu câteva decenii, pe atât de mult a căzut azi în desuetudine – vorba de psihanaliză –, elvețianul Roland Jaccard a ales singura cale prin care poate scăpa de uzura morală a propriei meserii: s-a apucat să scrie eseuri, împărțind lumii câte ceva din concluziile la care a ajuns în timpul muncii de terapeut. Și pentru că are cultura de trebuință pentru a nu-și preschimba propriile cărți în niște compendii plicticoase în rîndurile cărora cititorul să dea peste niște anodine și seci variațiuni făcute pe calapodul aceluiași previzibile și deja răsuflute scheme psihanalitice, Roland Jaccard reușește să-și topească experiența pînă acolo că mai nimic din ceea ce scrie nu te duce cu gîndul la psihanaliză. Dimpotrivă, citindu-i **Tentația nihilistă**, dai peste o ingenioasă, sagace și vitriolantă pledoarie nihilistă.

Dacă e totuși ceva care aduce cu un fel de deformare profesională este tocmai sarcasmul fără margini pe care îl întruchipează autorul. Se pare că ține de o osîndă a psihanalizatorilor ca, lecuiți de iluzii, de idealuri și amăgiri culturale, să sfîrșească într-o dezabuzare vecină cu sinuciderea. În cazul lui Jaccard, ai zice că ai de-a face cu un spirit atât de decepționat încît numai cinismul îi mai poate da glas dezgustului pe care îl încearcă în fața oamenilor. Jaccard este

un misionar al crimei, un avocat al sinuciderii și un adept al nebuniei, un propovăduitor al absurdității vieții și un susținător fanatic al inutilității a tot și a toate. Firește, toate gîndurile acestea, îmbrăcate cum sunt în haina inocentă a unor eseuri așelate, nu dau impresia unor proiecte periculoase. Cu alte cuvinte, Jaccard se păstrează în limita culturii și nu trece pragul ideologiei. Așadar, nu face militantism ideologic închinat crimei și sinuciderii în masă, ci doar leagă rafinate meditații pe marginea destinului omenesc. Dar, chiar dacă o face cu rafinement și erudiție, mesajul lui e același: viața e o afacere de pe urma căreia toți ieșim trași pe sfoară. Toți pierdem, iar în fața acestei pierderi nu există nici un leac, nici o despăgubire și nici o cale de salvare. În fața acestui blestem, ori înnebunești, ori alegi să te retragi din lume și, dacă totuși nu ai puterea unei soluții radicale, atunci trebuie să știi că te așteaptă același penibil și nedemn deznodămînt: bătrînețea, adică cea mai inestetică și mai umiltoare stare ce-i poate fi hărăzită omului.

Potrivit autorului elvețian, decît să îmbătrînești, e mai onorabil să sfîrșești la timpul potrivit. Exemplul pe care îl dă Jaccard este inspirat de o întâmplare reală din Primul Război Mondial: pe front, un soldat neamț este surprins de camarazi ținînd în mîini o frînghie de 30 de centimetri și urlînd întruna: „*Es reicht*

ROLAND JACCARD
Tentația nihilistă

trad. din franceză de Mihaela-Gențiana Stănișor, Ed. Bastion, Timișoara, 2008, 98 de pagini

nicht! Es reicht nicht!“ (Nu ajunge, nu ajunge!). Colegii îl imobilizează și îl trimit acasă, sub supraveghere medicală. Peste câteva luni, camarazii primesc din Elveția o telegramă pe care nu stăteau scrise decît câteva cuvinte: „*Und es hat doch gereicht!*“ (Și totuși a ajuns!). Strigătul de triumf al fostului camarad trebuie să-i fi înfiorat pe toți. O adevărată ușurare răzbate din puținele cuvintele, lapidare cît o maximă sculptată, ale bravului soldat lăsat la vatră. Amăritul izbutise să-și îndeplinească dorința, încetînd astfel să mai fie amărit și ridicîndu-se deodată deasupra condiției nefericite. Îi reușea, într-un fel fără voia lui, să rostească o vorbă cîntărind cît toate auspiciile vieții omenesci. Căci sunt clipe în viață cînd simțim că parcă ne-a ajuns.

Dacă e să-i dăm ascultare lui Jaccard, fiecare dintre noi ar trebui să avem demnitatea soldatului care, intuind fondul eminemamente absurd al existenței, alege să se

sugrume. Jaccard propune nici mai mult nici mai puțin decît o eutanazie planctară, pentru a scăpa Pămîntul de pe-cinginea verminei omenesci. Nu, nu trebuie să ne speriem, cartea nu e un morbid manifest ieșit din condeiul unui descrescîtor incurabil, ci o fină și corozivă pledoarie în favoarea morții. Și pentru că nu vrea să facă figura unui solitar și macabru profet al nimicului, Jaccard își cheamă în ajutor alaiul acelor înaintași iluștri care au spus același lucru: de la Schopenhauer și Nietzsche pînă la Max Stirner și Ladislav Klima, de la Elias Canetti și Louis Wolfson la Virginia Woolf și Buddha, inutilitatea vieții e o constantă a gîndirii lor. Sau, cu vorba lui Baudrillard: „*Să mori nu înseamnă nimic, trebuie să știi să dispari. Să mori ține de hazardul biologic și nu este o afacere. Să dispari ține de o puternică necesitate. Nu trebuie lăsată în seama biologiei decizia de a dispărea.*“ (p. 25).

Pentru Jaccard, marile ficțiuni religioase, metafizice sau politice nu mai stîmesc azi decît un unanim dispreț. Oamenilor nu le mai pasă de utopii, de visuri colective sau de proiecte soteriologice, iar indiferența lor este cel mai bun semn că, sub unghiul încrederii pe care îl inspiră, toate creațiile omenesci au fost scoase din uz. Au fost trecute în cufărul istoric al moaștelor mitologice și, chiar și atunci cînd le pomenim numele, o facem simțind în nări tămîia de cădelniță a unui prohod cultural. Prohodul acesta poate fi lesne extins de la soarta creațiilor omenesci la destinul nostru individual. Căci, pentru fiecare dintre noi, vine un ceas cînd simțim că frînghia soldatului german nu ne mai ajunge.

«

Am făcut cu Jean Baudrillard aceeași greșeală pe care am făcut-o cu Emil Cioran: am citit „**Societatea de consum**“ (publicată în 1970) înainte de restul, degustînd - prea liric și prea puțin sociologic sau filozofic - tonul indignat, așa cum aglomerația răzvrătită de aforisme din „**Schimbarea la față a României**“ avea să îmi dea o cecitate definitivă a lecturilor ulterioare. Mai țineți minte cum adnota tînărul Cioran ediția din 1990? „*Din tot ce-am publicat în românește și franțuzește, acest text [„Schimbarea la față...” - n.m.] este poate cel mai pașionat și, în același timp, îmi este cel mai străin. Nu mă regăsesc în el, deși îmi pare evidentă prezența isteriei mele de atunci.*“ Distanțarea lui Baudrillard față de tinerețe este, desigur, mai puțin radicală, dar nu neapărat una minoră. Regăsim metafora imperiului degradat pînă la stadiul propriei hărți (preluată din „**Del rigor en la ciencia**“ a lui Borges) în aproape fiecare pagină a „**Societății de consum**“. „**Hiperrealitatea**“ postmodernă, homo oeconomicus dotat cu nevoi și orientat către fericire individuală, supraabundența nearticulată de semne... toate acestea apar în „**Societatea de consum**“, așa cum apar, într-o formă sau alta, în scrierile ulterioare.

Totuși, cartea conține acea înverșunare cioranică, atitudinea strașnică de cruciat – specifică eseului de debut, și posibilă doar în cadrele unui „șapou științific“ - tradusă la nivelul ideilor printr-o paradoxală uniformizare. Critica libertății impuse, a omogenizării obosite (în fața consumului) se transformă pe nesimțite într-o rațiune universală a unui umanism salvator. Omul, printr-un egocentrism din nou iluminist, din nou spectral, fantomatic, va trebui să se salveze pe sine din fața a două decadențe eminentamente negative: cuprinderea societății (poate cuvîntul potrivit ar fi fost „încuc“ social) și semnarea în fața coplesitorului consum. De această atitudine apocaliptică se va fi derobat Baudrillard mai târziu, cînd postmodernismul – cu calmul lui ironic – va da gînditorilor o oarecare relaxare.

Nouă ani mai târziu, Lyotard ajunge să vadă în „**Condiția postmodernă**“ și o dubioasă parte pozitivă a deconstrucției. Mall-ul, obsesia pentru siluetă, pentru formă, pentru ludic, pentru gadget, pentru mediu publicitar, pentru pop... toate aceste capsule otrăvitoare baudrillardiene conțin și un fantastic ingredient curativ. Ele

CARTEA STRĂINĂ

Răzvrătirile modernismului târziu

OCTAV-EUGEN POPA

crează condițiile desprinderii din mirajul epocal al gîndirii printr-o libertate nomadă, numită paralogism. Așadar, pierderea „marilor narațiuni“ ale modernității nu este doar o pierdere, ci un schimb: vă dăm toate sursele de legitimare (nu mai credem în ele), vă dăm academiile și universitățile (ele nu mai caută Valoarea), vă dăm știința (și-a pierdut cele două metanarațiuni), dar dați-ne, postmodernilor, capacitatea de a reinnoi paradigmele. Și, încă ceva, „*rafinări-ne sensibilitatea față de diferențe înțărîndu-ne capacitatea de a tolera incommensurabilul* [în sensul folosit de Kuhn, care s-ar traduce mai degrabă prin «incomparabilul» - n. m]“.

Aici se observă sâmburele filozofic al teoriei lui Baudrillard, în ciuda exegeților (remarcați de prefațator) care se chinuie să-l extragă din sociologie, filozofie, semiotică. Printre rînduri, se poate reciti vechea trecere de la un „este“ cognitiv la un „trebuie“ moral, vechiul salt de sfîrșit de modernitate (Marx, Kierkegaard și Nietzsche), iar pista de aterizare este de data aceasta „sistemul de semne“. Dispariția noțiunii de Putere – idee în esență foucaultiană – face ca adversarii declarați ai hiperrealității (adevărul, legea, binele) să „și declare reciproc neutralitatea în fața simulacriului“. Dispariția Socialului – „*desființarea*“ lui, așa cum o numește Baudrillard – generează un pseudosocial cu un singur scop: să mascheze dispariția originală. Or, în fața atîtor dezintegrări, diferența dintre negativ și pozitiv este distrusă, generînd o cauzalitate variabilă, în care cele două se generează reciproc și se suprapun. Urmarea filozofică ce pare evidentă autorului și, poate tocmai de aceea,

JEAN BAUDRILLARD
Societatea de consum. Mituri și structuri
Editura comunicare.ro

enervantă cititorului ar putea fi rezumată astfel: dacă semnul e separat de semnificație și-atunci cultura e separată de socio-economic, soluția cea mai la îndemînă e o culturalizare totală a socialului. Nu e aceasta o „realizare răsturnată a filozofiei“ cu care ne tot bătea Marx la cap?

A-l încadra pe Baudrillard în acest fel este total greșit, și mi-am început recenziile aducînd în prim-plan această greșeală. Totuși, a nu-l încadra pe Baudrillard în acest fel după ce ai terminat „**Societatea de consum**“ mi se pare nedrept. Orice reformulare ulterioară a autorului nu ar trebui să provoace interpretări concesive operelor de început. Și Cioran și-a luat o săpuneală din partea posterității pentru pasaje din „**Schimbarea la față...**“ – pe care ulterior le-a extras definitiv.

Lucrarea lui Baudrillard are un accent adolescentin seducător și o frenezie critică mobilizatoare. Îți vine să te ridici de pe scaun și să „de-consumizezi“ societatea recitînd revoluționar – nu întâmplător – din efebul Eminescu și a lui, stîngace, „**De-aș avea...**“.

«

Orestia polonă la Sfântu Gheorghe

MIRCEA GHITULESCU

Regizorul Bócsárdi Laszlo de la Sfântu Gheorghe a devenit atât de influent, încât a reușit să organizeze, prin intermediul Teatrului **Tamasi Aron**, pe care îl conduce, un festival foarte costisitor, cu participări internaționale de prima mână. În ultima jumătate a lunii martie au jucat aici pentru un public foarte priceput și foarte numeros câteva dintre cele mai renumite teatre din Europa (**Deutsche Theater** din Berlin, **Starai Teatr** din Cracovia, **Odeon** din București, **Katona Jozsef** din Budapesta etc.), dar și altele mai mici, convocate la prima ediție a Bienalei Internaționale de Teatru, supranumită **Reflex**. Dar nu celebritatea ar fi atât de importantă pe cât este valoarea unui spectacol ca **Orestia polonă**, pus în scenă la Cracovia de Jan Klata. Descoperi acolo un actor pe care ai vrea să-l mai vezi o dată, deși nu este recomandat să mergi de două ori la același spectacol. Este vorba de Julius Chrzastowski, cu o fantezie grotescă nelimitată în rolul lui Egist, amantul reginei Clitemnestra. În clipa când arată scheletul lui Agamemnon - regele măcelărit cu securea de propria soție -, parcă este un Hamlet dement, reflectând cu craniul lui Yorrik în mână la deșertăciunea deșertăciunilor. Alte scene nu sunt mai puțin memorabile. Casandrei i se smulge gluga de pe ochi pentru a deveni clarvăzătoare. Când începe să ghicească viitorul sângeros al Atrizilor, care se întrezărește în colțul de sus al scenei, Casandra este magistrală nu numai în interpretarea actriței Malgorzata Galkowska, ci și în concepția regizorală a rolului compus din sunete guturale ininteligibile, de la șoaptă la țipăt. Oreste, fiul ucigaș, interpretat în stilul fanfaron de Piotr Glovacki, se culcă lângă Clitemnestra, mama asasinată parcă cerșind dragostea maternă pierdută. Îl vor urmări Furiile, ce pedesc paricidul, într-o puternică scenă dinamică în care Oreste este parcă aspirat de o gaură neagră. Iar Corul (Cetățenii, spune Klata) este un excepțional actor colectiv, care nu mai scandează în penumbră, ci devine elementul activ și al unui spectacol care nu te obosește nici o clipă, deși este vorbit în polonă. Jan Klata umple și el sala cu fum până la irespirabil, asemenea altor contemporani ai săi din România, dar fumul care te înecă pe toată durata spectacolului are aici un rost. Aparițiile și disparițiile actorilor în ceață sunt tot atâtea intrări și ieșiri din legenda Atrizilor. Sângeroasă de la un capăt la altul, asemenea, mai târziu, tragediilor shakespeariene, **Orestia polonă** se transformă sub ochii noștri în concert de muzică rock cu mesaj pacifist. Nici Jan Klata nu știe unde să se oprească atunci când pornește la treabă. Bineînțeles că textul este o adaptare. Nu este chiar Eschil, ci o prelucrare consistent modificată mai ales în final.

O excepțională reprezentare muzical-coregrafică (percuție și dans) a oferit cuplul Andreea Ladányi (balerină) și Gergő Borlai (baterist) din Budapesta, în spectacolul numit **BL**, după inițialele artiștilor. O rară coeziune între percuție și dans, un fel de a se completa și de a se contopi prin tendința dansatoarei nu de a intra în ritm, ci de a fi ritmul însuși. O complexă instalație de percuție cu tobe și cînele de felurite circumferințe constituie decorul acestui spectacol ieșit din comun prin perfecțiunea tehnică a bateristului și prin ideea coregrafică de bază, aceea ca dansatoarea să fie însuși sunctul și ritmul care, prin ea, au fost investite cu suflet și corp. Andreea Ladányi va juca și rolul principal (Claire Zachanassian) în celebra dramă **Vizita bătrânei doamne**, a elvețianului Friederich Dürrenmatt. Drama, suprasolicitată de-a lungul timpului, este reluată de profesorul Sándor Zsóter de la Budapesta pe scena Teatrului **Jozsef Atilla**. El are trei idei de esență brechtiană: să facă un spectacol muzical cu „songuri”, să protesteze împotriva proastei alcătuirii a lumii și să condamne iadul financiar la care ne condamnă capitalul. Sigur, în formula brechtiană aleasă de profesorul Zsoter, drama psihologică dispare cu totul, dar partea cântată/dansată merge strună.

Cine a avut răbdare să stea până la capăt la acest foarte serios festival de teatru de la Sfântu Gheorghe a avut privilegiul de a face o comparație între **Orestia polonă** și **Orestia germană**, prezentată de actorii de la **Deutches Theater** din Berlin, conduși de regizorul Michael Thalheimer și să admire **Yvonna**, principesa Burgundiei, de Witold Gombrowicz, în regia lui Bocsardi Laszlo de la teatrul gazdă. <<

Cititori cu diverse obiective

CĂLIN STĂNCULESCU

În aceste zile sunt programate pe ecranele din România două filme ce au o temă comună: cititul. În filmul **Inimă de cerneală**, regia Iain Softley, cu Brendan Fraser și Andy Serkis, un tată pasionat de manuscrise și dotat cu un fantastic atu atunci când citește, respectiv poate materializa-schimba destinul personajelor, călăuzindu-le întâmplările pe alte teritorii ale fanteziei, se rătăcește însoțit de fiica sa într-un teritoriu dominat de personaje clasice. Dintre acestea, nu toate sunt benefice, ba chiar amenință viața și viitorul eroilor noștri. Și cum mult așteptatul happy-end nu va întârzia la întâlnirea cu spectatorii nerăbdători, pe parcursul filmului sunt reparate și câteva întâmplări cu final funest. Și asta, doar prin farmecul lecturii propuse de personajul principal Mortimer Mo Folchart, jucat de Brendan Fraser.

Filmul este agreabil, are ritm și fantezie în dezvoltarea aventurilor personajelor, nu intenționează să filozofeze pe tema alterității destinului eroilor din literatură, este o ecranizare corectă și cuminte a unei cărți semnate de Cornelia Funke.

Mult mai multe probleme iese **Cititorul**, film semnat de Stephen Daldry, autorul excelentului, după părerea mea, film **Orele**, inspirat de proza Virginiei Woolf, proiectat cu ceva timp în urmă și pe ecranele românești.

Cititorul reprezintă ecranizarea unui roman de Bernhard Schlink, apărut în 1995, turnat anul trecut din martie până în iulie, cu un buget de 32 de milioane de dolari, recuperați la scurt timp de la premieră.

La prima vedere, **Cititorul** propune spectatorului aventura unui adolescent german cu o femeie de două ori mai în vârstă, la mijlocul anilor '50. Taxatoarea generoasă care-l salvează pe tânărul licean după o criză de scarlatină, Hanna Schmitz, magistral interpretată de Kate Winslet, demarează o fierbinte poveste de dragoste sau, mai degrabă, doar de inițiere, în care regula este: mai întâi cititul, apoi sexul. Neașteptata pasiune pentru literatură ascunde foarte multe lucruri, de la o vină impardonabilă la o rușine ce acoperă secretul unui pur analfabetism.

După opt ani de la aventura ce durează doar o vară toridă, tânărul Michael Berg, excelent interpretat la vârsta primului amor de David Kross, acum student la drept, are prilejul să-și reîntâlnească inițiatora în iubire pe banca acuzaților de genocid, ea fiind în timpul războiului paznic la un lagăr, la Auschwitz. Condamnată la maximum de pedeapsă, Hanna o va duce la capăt, în pragul eliberării optând pentru gestul suprem de renunțare la viață. Acest gest sancționează ignoranța, vina colectivă sau propria imposibilitate de a separa valorile morale de cele emoționale.

Povestea filmului lui Daldry pendulează spectaculos între diverse paliere temporale, maturizarea tânărului născut în timpul războiului materializându-se în relație cu destinul primei sale iubite. În același timp, evoluția lui Michael incriminează și generația părinților, prea puțin afectată de consecințele conflictului chiar pentru proprii concetățeni. Este evident că destinul tânărului Berg va fi puternic afectat de normele unei justiții nu atât de drepte pe cât s-a pretins chiar în judecarea crimelor de război – doar totdeauna învingătorii au dreptate. Ambiguitatea actului de justiție, imposibila separare a vinei de datorie sau a frustrărilor de adevărul istoriei trăite în condiții excepționale situează filmul lui Daldry în zona problemelor insolubile încă, iscate de evenimentele ultimei conflagrații. Dacă unele elemente epice par mai puțin credibile sau justificate, regizorul a știut să le topească în drama cunoașterii, care face din principalul personaj, la rândul său, o victimă. Ralph Fiennes dă viață lui Berg la maturitate, cu reținere și convingătoare elocință.

După cum se vede din genericele multor filme apărute pe ecrane în ultima vreme, cineștii apelează des și fără complexe la literatură, oferindu-ne mai repede sau mai încet versiunile ecranizate ale celor mai diverse cărți. Marele cinematograf de autor, filmele care nu apelează la sprijinul paginilor tipărite, a devenit din ce în ce mai rar. Este doar un semn de ramolism, de decadență sau doar de lipsă de imaginație a cineștilor de pretutindeni? Poate viitorul apropiat ne va oferi un răspuns cert... <<

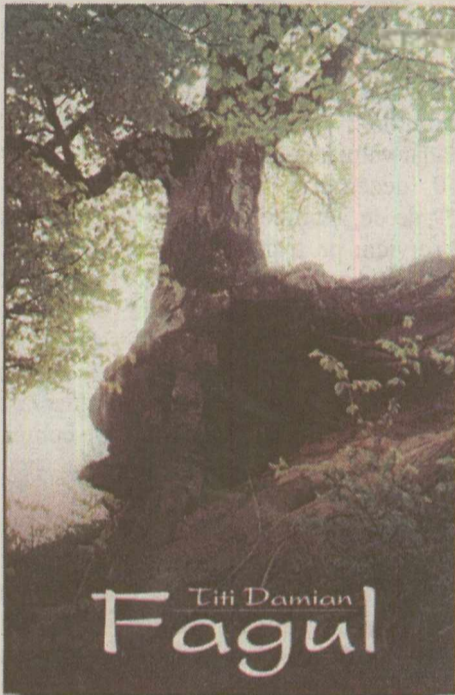
Răcoritoarea falnicei budinci: Eva multi-poponet și mangrova din anus

HORIA GÂRBEA

Tehnic vorbind, romanul **Fagul** este un debut. Autorul, absolvent de filologie, profesor de română din Urziceni și originar din Colții Buzăului, a publicat numeroase studii și fragmente de proză și s-a trezit, sexagenar, că nu a dat încă tiparului o carte întreagă.

Poate e mai bine că nu s-a grăbit, pentru că primul roman al său este o carte serioasă, bine încheată și scrisă nu numai cu o mână sigură, dar și cu elan, cu vervă, aparent dintr-o suflare, cu toate că acțiunea complexă și multiplele personaje bine caracterizate ne fac să presupunem o elaborare lungă. Practic necunoscut înainte, Titi Damian intră cu dreptul în literatură și, cu toată recunoștința arătată de el editorilor în cuvântul introductiv, ar merita o difuziune mai largă decât cea pe care i-o poate asigura o editură, eventual onorabilă, dar sigur anonimă. Literar, **Fagul** e un roman realist cu situare în mediul rural al anilor

'50-'60 în România expusă cooperativizării forțate. Este, dacă vreți, un **Morometii II** scris pe bune, fără cosmetizări și jumătăți de adevăr. Naratorul, care scrie la persoana I, este copil în vremea atentatului la arborele sacru - Fagul. Oamenii din sat sînt puși de

TITI DAMIAN - Fagul
Editura Bizantină, roman

autoritățile comuniste și de lingăii lor, „șapcalii” – adică purtători de șepci proletare –, să taie Fagul. Acest Fag, cu majusculă, este simbolul unui trecut, reperul fundamental, axa lumii. El va fi înlăturat, pentru că, în opinia plină de ură a ticăloșilor veniți la putere, așa cum știm de la Orwell, trecutul trebuie șters, în vederea instaurării unei ordini noi, dominate de cooperative. Să nu uităm tentativa comuniștilor de a dărâma cu un tractor chiar axa **Coloanei fără sfârșit** a lui Brâncuși. Forțele comunității se mobilizează inutil pentru a apăra o ultimă enclavă a proprietății oamenilor asupra pământului lor strămoșesc. Romanul este o saga a durerilor și umilințelor care se impun în viața unor nevinovați. Pînă la final, Fagul rezistă și va fi tăiat abia după ce dau aștia pământurile înapoi. Va fi tăiat ca ultim vestigiul al unei păduri întregi, scăpate sub dictaturi și ucise în câteva zile după 1990. Copacul va fi retezat pentru că s-a uscat, dar cum i se cuvine, cu ritual, cu slujbă de despărțire, ca un veteran al luptei anti-comuniste. Copilul, acum matur, și tatăl său, acum bătrîn, vor împlini de bunăvoie destinul. Romanul lui Titi Damian este unul care, fără emfază inutilă, impresionează.

„Tata a așteptat multe nopți/
Lîngă un castan în floare/
Pînă cînd mama/
S-a hotărît să îi devină mireasă.” Să sperăm că nu i-a părut rău, mai ales că din această unire avea să se nască un poet care se va învrednici, la acest volum, cu o prefață de Gligor Hașa, cu epitete pe care nu oricine le poate avea. Și totuși titlul e de-a dreptul pesimist, identificînd poezia – aparent – cu parastasul. În realitate, e vorba de un poem care

împlinea șapte zile într-o duminică, deci fusese conceput luni. Există adesea un prozaism deconcertant în versurile lui

MIRON ȚIC
Poeme de șapte zile
Editura Calăuza V.B., poezie

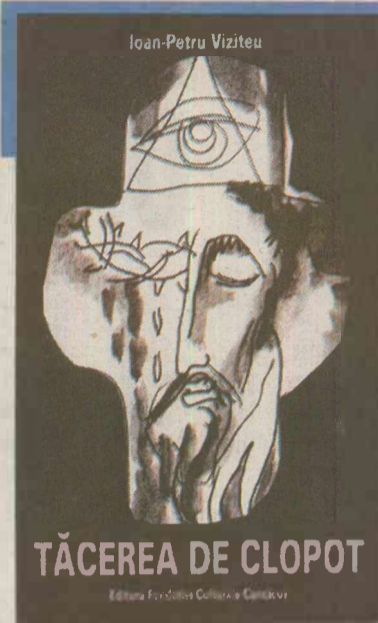
Miron Țic: „Jarna mi-a luat posibilitatea/
De a sta cu coatele pe gardul vecinului/
Să văd cum păunii/
din prea multă

dragoste/
Își întorc spatele, unul, altuia.” Virgulele aparțin autorului ca și propensiunea de a se uita în curțile altora. Cît despre întorsul spatelui din prea multă dragoste, întii că e oricum un gest cam indecent. Și apoi, ce-ar crede Miron Țic dacă noi, cititorii, am întoarce – pardon! – spatele poeziei sale? Iar asta nu s-ar face întrucît, de pildă, poemul intitulat **Lady Di** ne amintește cu farmec de nefericita prințesă.

„harașo Dudaev””. E adevărat că dezvoltarea mangrovelor e favorizată de mediul umed și, poate, de regimul vegetarian. Virgil Costiuc, care este gălățean cu inimă și minte, după caracterizarea prefațatorului său, Ion Zimbru, știe mai bine. După această formulare a lui

VIRGIL COSTIUC - Sanatoriul de pe mal
Prințep Edit, poezie

ta că există mai ales gălățeni fără inimă și minte! Oricum, cînd ai un editor Corb și un prefațator Zimbru, poți ajunge un poet heraldic. Artistul își numără cuvintele ca pe niște monede și este atît de zgîrcit cu ele, încît, ca să nu fie furate de pe margine, din fuga poemului, le paginează în stil centrat (o aberație asupra căreia am mai scris și împotriva căreia nu voi înceta să mă revolt!). În rest, Virgil Costiuc e adesea surprinzător, iar chestia cu mangrovele se poate trata și nechirurgical.

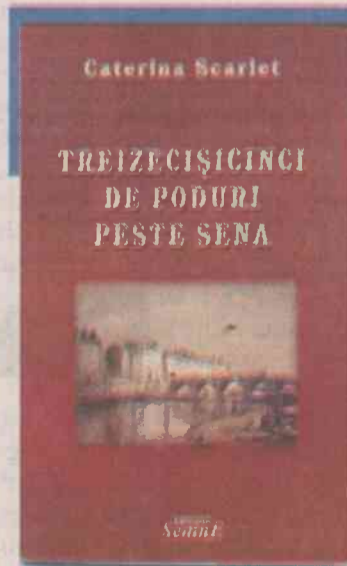

Ioan Petru Viziteu
Tăcerea de clopot
Editura Fundației culturale Canciov, poezie

În limbile română, franceză (**Le silence du cloche** – traducere Florentina Florin), engleză (**The silence of the bell** – traducere Cristina Ghicuşcă), versurile lui Ioan Petru Viziteu sună diferit, ca niște clopote cu aliajul schimbat. Traducerile sînt proaste, calcuri lingvistice ale unei poezii și așa destul de complicate la traducere. Traducătorii nu urmăresc gîndul poetului (ar fi și cam dificil, avînd în vedere lapidaritatea extremă a textelor), ci vorbele. Dacă traducătoarea în engleză nu știe că în această limbă cuvintele titlului încep cu majuscule, ne putem aștepta la orice. Se acordă, cum ziceam, circumstanțe atenuante, pentru că poemele lui Ioan Petru Viziteu sînt niște enunțuri fulgurante lipsite de verbe: „*Lătrat alergat/ De inimi de sfinți/ Vreie tăiată/ Zid pentru bucuria/ De dincolo. Sau Ochi împărășiat/ Lipsă de rod/ Suflete cer/ Cu privirile/ Stele*”... Prințind mecanica autorului, nu putem ști dacă Suflete cer înseamnă suflete care cer sau, mai curînd, cer e tot substantivul: suflete(le) (stau altături de un) cer (ale cărui priviri sînt) stele. Zidul prin care timpul respiră în ritmul lui Ioan Petru Viziteu este pentru mine, ca și pentru traducătorii săi, bag seama, unul impenetrabil.

**EUGEN EVU - Oglinda verde/
Le miroir vert Poètes à vos plumes -**
Paris, versuri

În traducere franceză de Elisabeta Bogățan și Linda Bastide (care ilustrează și coperta), poezia lui Eugen Evu se simte bine. Poemele lungi alternează cu cele scurte, cele în vers liber cu cele în metru clasic. Unele texte se reduc la scurte meditații fragmentate și intitulate ca atare: **Fragmentarium**. Eugen Evu nu construiește, ci notează neliniștit tot ceea ce vede, creează crochiuri în mare viteză, convins poate că, dacă alergăm, Timpul necruțător nu ne prinde din urmă: „*Călare pe umbre lungi/ Moarte, nu ne mai ajungi*”. Niciun poem nu seamănă cu altul și ne putem întreba unde este Eugen Evu. Chiar traducătoarea sa, în scurta prefață, își mărturisește, implicit, prin perifraze, consternarea în fața unui text caleidoscopic, imposibil de fixat. Cert este că les mots sont là. Poetul le are pe toate acolo, pe paleta lui. Legea după care le plasează pe pînză este una dată de teoria probabilităților. Timpul este măsura unei arderi. Restul e tăcere sau mașină de pompieri!

CATERINA SCARLET
Treizeci și cinci de poduri peste Sena
Editura Semne, poezie

„*Cetatea care se numea/ (de ce nu altfel și așa/ Ciudat?) Spielberg/ La ore fixe apărea/ Cu toată unica-i splendoare/ Se ridică nespuse de mare/ În palide (? asta e - n.n.) amurg/ E o cetate imaginară*”. E plin de cetăți imaginare în poezia Caterinei Scarlet și de repere geografice reale și culturale. Multe au hazul lor: „*Sînt peste Sena treizeci-și-cinci/ De poduri ancorate. Peste Sena/ Picioare statice, purtînd*

safena/ Răcoritoarea falnicei budinci”. Podurile fiind ancorate, picioarele statice sînt firești, cele dinamice ar uimi! Ca și alți araci mediatori și egal de statici. Absurdul și abstractul suprarcaliste se îmbină cu viziuni sexy: „*Nutream un anotimp din greve/ Înscriș puternic în gameși/ Cuvintele să miște seve/ Precum din coaste ieșeau Eve/ cu fițe tari și poponeți*”. Nu e clar dacă Evele multiple au poponeți unici sau multipli, dar pluralul masculin al substantivului, altfel neutru, stimulează rima și imaginația. Iar *safena* nu există în DEX, dar o veni de la *safism* (adică, *lesbianism*). Poezia doamnei Scarlet, medic de profesie, plutește pe aripile vîntului și sugerează un stol de egrete neonate (altă invenție lingvistică, sugerînd deopotrivă neonul și neonatologia). Doar la starterul neonatelor sînt mici probleme, de unde clipirea.

Într-un han sordid de la marginea orașelului Horezu, așteptam – așa ne înțelesesem – să fac joncțiunea cu alți doi membri ai echipei de filmare, operatorul și sunetistul, cu care să pornim în zori spre exploatarea miniere ale Gorjului. Venisem doar doi, șoferul și cu mine, singuri într-un „Iran National” – bune erau acele mașini cumpărate de la şahinșah, de fapt Rolls-uri cu dublă tracțiune și cu opt-sprezece locuri. Făcusem drumul aproape pe mutește, șoferul, Zamfirescu, era un tip ciudat, foarte scund – aproape un Toulouse-Lautrec; am observat că își confecționase niște pantofi cu talpă groasă ca să ajungă ca lumea la accelerator, frână și ambreiaj.

Ieșisem totuși câțiva pași după ce ne-ăm cazat – recepționera hanului ne avertizase că la ora 18,00 „se ia lumina” și că trebuie să avem cu noi măcar câte o lumânare de artizanat. La întoarcere, șoferul mi-a zis, după o ezitare:

- Dom' șef, v-aș invita la una mică la bărulețul din hol, vă rog eu mult, fac eu cinste!

Iată-ne singuri, cățărați pe scaune înalte de bar; cu greu am fost descoperiți acolo de un tip care ne-a adus două vodci. Omulețul s-a întors spre mine răsucindu-și scaunul și mi-a pus acolo cea mai neașteptată întrebare din viața mea:

- Vă place Nicolae Labiș?

M-am uitat la el ca la o arătare ce fusese creată anume, poate, de Dumnezeu, pentru a ne juca mici farse. Cu **Aimez-vous Brahms?** dacă mi s-ar fi adresat, și nu m-aș fi mirat mai mult (mai ales că celebra producție cinematografică rulse cu

nu foarte mulți ani în urmă pe ecranele Bucureștilor, iar Ingrid Bergman și Anthony Perkins rămăseseră de neuitat).

- Îmi place. Enorm!

Aici el introdusese un moment de tăcere; poate uitase ce m-a întrebat; dar după aceea:

- Eu l-am omorât!

Atunci – coincidență! – „s-a luat” lumina. Vorba lui părea acum dintr-un scenariu cu final anunțat.

- N-am vrut! Nici nu l-am văzut nicio dată viu... Da' așa a fost să fie.

La lumina tremurândă printre degetele palmei protectoare, am dibuit și am găsit camerele noastre; atunci am priceput: eram singurii oaspeți. Am intrat cât mai curând posibil sub pături – erau din belșug – și credeam că am scăpat pentru seara aceea de „Lautrec”. Dar el s-a întors în camera mea tot cu o lumânare aprinsă și s-a așezat alături, pe marginea patului gol.

- O am pe fiică-mea în televiziune, e macheusă (și mi-a spus cum o cheamă).

Oho, chiar o știam, era o „muză a departamentului” acolo, înaltă (!), brunetă, cu păr lung și creț. Cu șoldurile netezite de atâtea mâini de actori (care n-aveau ce

face cu palmele, în vreme ce ea îi „pufa” cu „alb de ochi” ori cu „Max Factor 5”.

- Va să zică, așa.

Dar diavolul comunicării nu admite întreruperi prea lungi ale unui dialog început („Stai, lupe, nu mă mânca/ să-ți povestesc viața mea”). Discuția începută jos, la bar, a continuat aici, „la lumina socialismului biruitor”.

- Eram un tânăr vatman la ITB. În acea noapte de 10 decembrie 1956, mă nimerisem eu – de ce, Dumnezeule, tocmai eu? – de serviciu pe o garnitură ce pleca de la Sf. Gheorghe. Acolo era capu'.

Aud țipăt, vaiete, înjurături spre mine cu „Oprește, mă, ești surd?”. Am coborât și abia atunci am văzut între vagoane, între cel de clasa întâi și al' de-a doua, un bărbat subțirel, mustăcios, făcut zob, carnea rănită îi tremura, n-am înțeles dacă el mai era conștient sau nu. L-au scos de sub roți – eu am dat puțin îndărăt, a venit Miliția, apoi Salvarea. Am auzit presupuneri: „I-au făcut vânt!” „A fost îmbrâncit acolo”. Pe la noi, pe la ITB, abia peste vreo săptămână s-a aflat că accidentatul era un poet, „al mai mare după Eminescu”. Am plecat de la ITB. Dar... știți, mi s-a

întâmpnat ceva... M-am apucat și eu de poezii...

(Deci discuția va cădea în derizoriu, știam, mă așteptam să-mi umple noaptea cu poezii de-ale sale...)

- Am de-acum câteva sute. Pe toate le știu pe dinafară...

(Brrr! Întunericul din hotel n-avea cum să mă ferească de un supliciu inevitabil).

- Și de ce nu le arăți pe la vreo editură?

- Cum așa? Să mi le fure?

Am reușit să-l amân. M-a îmbiat cu cartofi prăjiți reci dintr-un borcan și cu murături din altul, i le pusese nevastă-sa la plecare ca să economisească din cei opt-sprezece lei de diurnă.

A doua zi „n-a mai fost loc” pentru reluarea discuției, sosiseră și colegii mei de echipă, am plecat cât mai devreme, de frig, pe drumul Novacilor, Cărbunestilor...

Această ciudată întâmplare/coincidență am povestit-o aici pentru atenția unui eventual viitor biograf al poetului de la Mălini. Și... pentru a se vedea cum schijele unor poeme măcelărite lasă urme în mentalul martorilor involuntari...

«

Prin noi înșine, dar și prin TV

ANA-MARIA NISTOR

Până mai deunăzi, nu-mi era deloc simpatică Dana Grecu, realizatorul de la Antena 3. O urmăream rareori, de fapt făceam eforturi să înțeleg, printre frazele rostite precipitat, ce vrea să spună. Strădania mea era, de cele mai multe ori, răsplătită prin subiect ori prin comentariile unor invitați. Însă, după maratonul electoral de săptămâna trecută, mi-am cam schimbat părerea despre doamna Grecu. OK, știm cu toții, cei care stăm cu telecomanda la îndemână, că Antenele reunite sunt într-o campanie agresivă anti-Băsescu, fapt care a dus în ultima vreme la susținerea entuziastă a PNL-ului. Cei doi candidați la postul de președinte al partidului, Călin Popescu Tăriceanu și Crin Antonescu, au fost în direct la „Sinteza zilei”, pe rând și, mai ales, față-n față, ca într-un autentic scrutin anticipativ al prezidențialelor de la toamnă. Ne-am bucurat să-i auzim discursul lui Crin Antonescu, coerent, îngrijit, aplicând regulile retoricii versus vorbele demult plafonate ale domnului Tăriceanu, limba lemnoasă, prin care ne-a învățat în ultimii ani că folosirea acuzativului este opțională și deloc motivată. Nu știu ce va face actualul președinte al PNL, Crin Antonescu, abia s-a dezmeticit după alegeri și despre asta vom vorbi mai la vale. Altceva se cuvine subliniat acum: prezența ministudioului Antena 3 la alegeri, de la 9 dimineața și până la 1 noaptea, un maraton care a dus, cel puțin pentru moment, la o reabilitare serioasă a imaginii partidului. Obrazul liberal, pătat, înroșit, scuipat, pâlmit, îngroșat în atâția ani după 1989, a fost curățat în direct prin soluția de întinerire rapidă Crin Antonescu, prin aplicații locale și repetate de transmisii live. Responsabil – Dana Grecu, impecabilă, timp de 16 ore, comentând, discutând, invitând liberalii la măsura deja decor din holul congresului. În apropierea anunțării verdictului, alături de Victor Ciutacu și Crin Antonescu, cu rezultatele parțiale și apoi finale venite pe bilețele, Dana Grecu ne-a făcut să credem că trăim un

moment de revoluție în direct sau, cel puțin, un exercițiu de democrație clar, transparent și pozitiv. Discursurile fostului și cel al actualului președinte au încheiat ca cercul unei cununi seara, românul a adormit împăcat, ușor euforic, visând la cuvintele liberale: „Sunt un om simplu, ajuns, după 20 de ani de muncă, fără conspirații, fără aranjamente, să fiu președintele celui mai mare partid din România”. Prin mine însumi și, e drept, cu ajutorul neprețuit al televiziunii.

Valul de apariții, comentarii, discursuri a continuat în zilele următoare (vedeți, deja scriu ca un știrist!), Crin Antonescu a fost din ce în ce mai expus, așa încât am ajuns să stau cu inima strânsă ca nu cumva să se

TV PLANET

strice, cu cele mai bune intenții, ceva care-i încă atât de fraged și, chiar dacă nu se dovedește a fi o soluție reală, e păcat de scenariu să moară repede. Pe forumuri, mii de mesaje, greu de cuprins, ale unor oameni mai mult sau mai puțin entuziaști, care își luaseră gândul de la orice vot, dar care acum îl susțin pe Antonescu. Ziariștii, comentarii de profesie sau de ocazie, deontologii s-au grăbit să-l catalogheze Obama de România, în timp ce-și mușcau mâinile că nu au nimic spectaculos de transformat într-o știre senzațională. Și unii, și ceilalți stau cu inima cât un purice. Nu pentru că vom afla ceva urât din trecutul fostului ministru al Tineretului (am fi știut-o deja), ci de teamă că domnia-sa nu va face față problemelor ca om politic. În acest punct, e cazul să observăm că americanul e negru și românul nu prea și să ne dăm seama că situația noastră e ca în bancul cu Radio Erevan. Da, e adevărat că pot semăna izbitor, dar ar fi păcat. Încolo, sunt la fel. Și-apoi, vorba unui internaut: dacă liberalul nu începe să asculte manele, să se bată pe burtă cu ministrii, să

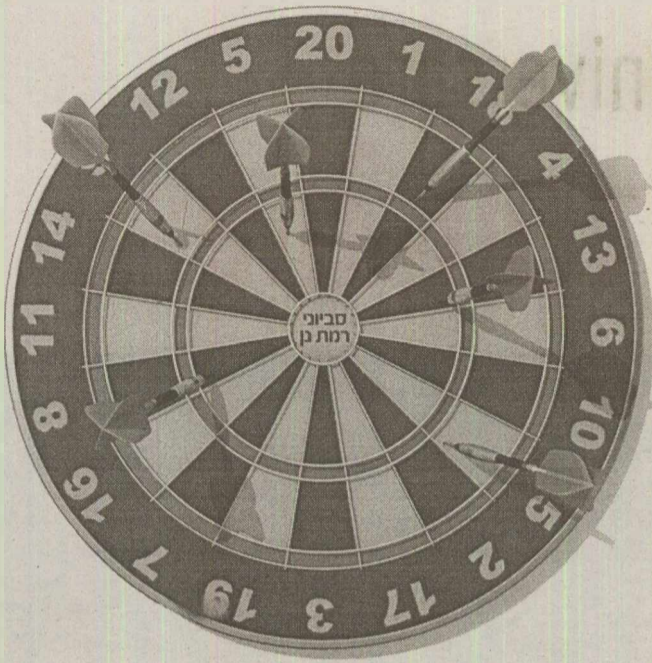
bea un șpriț cu Becali și să rânjească familiar, s-ar putea să fie considerat un fel de negru de către majoritatea electorală.

Mă-ntorc și zic: televiziunea te ridică, ea te coboară, așa că e bine să stăm cu ochii pe emisiuni, măcar de dragul șahului, că table am jucat destul. Până atunci, puțină scenariță nu strică. Cazul unu: pare că se schimbă tot. Antonescu e deja sprijinit de primarul Capitalei, Sorin Oprescu, salutat de Adrian Năstase și, surpriză, girat de Ion Iliescu, patriarhul oftând ușor că regretă liberalul fără pată nu face parte din PSD. Se dezgropă arhive, se găsește fraza de Casandra a lui Octavian Paler, care spunea prin 2006 că „are încredere în băiatul cu nume de floare”, totul merge bine și frumos până aproape de alegeri, când ni se demonstrează televizat că fostul profesor de istorie nu e pregătit să intre în cursa electorală. Rămân să se confrunte Mircea Geoană și Traian Băsescu. Sper să n-am dreptate, dar mie nu-mi miroase a bine când bătrânii jucători la masa politicii se bucură în cor, e semn că urmează o răsturnare aristotelică, în dulcele stil clasic. Am un singur indiciu: feriți-vă de Iliescu și atunci când face daruri!

Alt caz: să câștig în turul doi, dar bine. Crin Antonescu e aruncat în apă, încurajat de pe mal, susținut de o întregă galerie, iar când mai are o lungime de braț până la finish, îl trage ceva de picioare. Și, uite-așa, România are o dată în plus o democrație de necontestat, președintele reales va zâmbi tuturor blițurilor occidentale, iar noi ne întoarcem cuminți pe punte, angajați cinci ani în departamentul „șters pe jos”.

În fine, cazul trei, zis și Marele Licurici, Crinul și Piratul. Această variantă e o cacealma, mai ceva decât cele de la punctul unu și doi. În acest scenariu, deja nu mai contează cine iese președinte, ci faptul că România nu e nici a noastră, nici a urmașilor, dar e sigur a lor. Nu am încă un puzzle complet, încercați domniile-voastre să puneți în relație declarația lui Virgil Măgureanu care anunță un șir de arestări ale unor oameni politici importanți, urmărirea penală a lui Puiu Popoviciu, cel mai bogat om al țării, discret înfrățit cu toată lumea și drumul banilor de la FMI, care duce doar la firmele mari străine prezente în România. Dacă găsiți 5 mici diferențe, rămân aici. Dacă nu, mă fac chinez vorbitor de finlandeză, emigrez în Africa, învăț cămilele să numere nisipul și aștept potopul.

«

Darwin și bunul Dumnezeu

● De acord: nu este peste măsură de flatant să admiți că tu, omul – măsura tuturor lucrurilor (Protagoras) – descinzi dintr-o dizgrațioasă maimuță antropoidă. Probabil că din dorința de a nu traumatiza inutil sufletele tinerelor vlăstare ale patriei cu astfel de adevăruri inconfortabile, diriguiitorii cei mari ai învățământului nostru l-au eliminat pe Darwin și evoluționismul lui din manualele școlare, astfel că în România anului 2009 elevii învață sărguincioși că atât omul, cât și Universul, în general, sunt creațiile lui Dumnezeu. Treaba asta nu vine deloc în contradicție cu alte materii de studiu, cum ar fi, de pildă, biologia sau astronomia pentru bunul motiv că ele au dispărut, pur și simplu, din programa preuniversitară autohtonă. Nimic de mirare, în atare condiții, că de ceva ani deviza sub care funcționează învățământul românesc pare a fi Dumnezeu cu mila! ● O nefericită intervenție telefonică a premierului Emil Boc în emisiunea **Sinteza zilei** de pe Antena 1 s-a soldat

săptămâna trecută cu emanarea unui pleonasm de toată isprava: „intenție premeditată” sau cam așa ceva. Urât din partea domnului Boc! Da, dar de aici până la circoteca de prost gust expandată isteric a doua zi, la aceeași emisiune, pe mai bine de o jumătate de oră de agitatul domn Valentin Stan și de moderatorul Mihai Gâdea mi se pare o distanță parcursă cu prea multă lejeritate. Cu atât mai mult cu cât titlul ediției respective a **Sintezei zilei** era „Demisionează Băsescu?”. Prea multă pamfletărie scremută se revarsă uncori din difuzoarele aferente micilor noastre ecrane, nu gășiți? ● O contribuție modestă, dar ingenioasă la ridicarea gramaticii românești pe noi trepte de corectitudine și expresivitate aduce Raluca Alexandrescu în revista **22**, ultimul număr, scriind despre „delimitarea polurilor de putere” în interiorul nu știu cărui partid. Eu, unul, eram convins că pluralul substantivului „pol” este „poli”, nu „poluri”, pentru că aici nu suntem la table unde se spune, într-adevăr, un pul – două puluri... ● Cei care au crezut că dispariția PRM de pe eșichierul parlamentar al formațiunilor politice românești va echivala, între altele, cu răirea aparițiilor televizate ale lui Corneliu Vadim Tudor s-au înșelat amarnic. Aș putea pentru ca să zic că lucrurile s-au petrecut exact pe dos. Ex-tribunul tele-prestează cu și mai mult aplomb în ultima vreme; cel puțin la emisiunile sado-masochiste ale lui Dan Capatos cred că are abonament! ● Apropos: este uluitor până unde se pot coborî oamenii de dragul ratingului: acest Capatos (iezuist, aminteri nu-i prost, vorba conului Leonida) moderează una dintre cele mai jalnice emisiuni din audiovizualul românesc. Exorcizarea mahalagismului, inculturii, țigănistului comportamental (nu etnic, Doamne ferește!), proastelor maniere și vulgarității nu se face prin chiar promovarea lor seară

de seară. Ironia (atâta câtă e în vorbele lui Capatos și Stoian) nu poate salva chiar oric... ● Și fiindcă tot suntem la capitolul televiziune: mă întreb de mult timp pe cine naibii pot să amuze așa-zisele farse ale lui actorului Gabriel Fătu și ale cetățeanului Jugaru-Shukaru, cum îi place lui să se alinte. Și, în general vorbind, de ce și-or fi închipuind unii că forma predilectă de umor pe care o gustă românul este păcăleala? Or fi ajuns la convingerea unanimă că propensiunea către farsă ține de destinul nostru istoric sau li se pare că șmecheria asta stercotipă și primitivă chiar distrează pe cineva? ● Criza mondială începe să facă ravagii prin presa româno-elvețiană: 40 de persoane din redacția **Evenimentului zilei** au fost concediate săptămâna trecută. Ziariștii dâmbovițeni încep să culeagă ce-au semănat acum câțiva ani... (*Critias*)

Un fapt pe care nu l-am spus până acum. Din jenă, din naivitate, din speranța că situația se va îndrepta totuși spre normal. Simona Galațchi, președinte al „Fundației Luceafărul”, a părăsit redacția, după despărțirea noastră de Fundație, însușindu-și câteva obiecte de inventar, cumpărate pentru revistă din fondurile Uniunii Scriitorilor, precum și cu suma de bani alocată de MCC pentru achiziția de abonamente la LUCEAFĂRUL. Poate că, pe hârtie, lucrurile să țină doar de semnături, dar moralmente, vorba lui Odobescu, departe e griva de iepure!

Așadar, Simona Galațchi, dă-ne înapoi ce ne-ai luat!

Vom reitiera acest apel, număr de număr, până când va fi auzit și înțeles pe deplin.

1. La fel ca viața, fotbalul este drept și logic: până la urmă câștigă cei mai buni, chiar dacă, uneori, asta nu înseamnă decât că ei sunt aceia care reușesc să înscrie un gol mai mult decât adversarii. Deși sâmbătă, la Constanța, jucătorii români au marcat de trei ori, iar sârbii doar în două rânduri, echipa lui Pițurcă a părăsit terenul învinsă, pierzând nu doar o bătălie, ci, probabil, războiul calificării în totalitate, pentru că au aruncat în apa mării de pe-ntinsul litoral ultima posibilitate reală să rămână cu șanse în jocul speranțelor de a presta la turneul final al CM de anul viitor. Bafta, care ne-a ajutat în alte ocazii s-o scoatem românește la vopsea, a încurcat de astă dată traseele la fel ca Dorel Stoica porțile și, pe fondul unei evoluții dezlănate, fără orizont tactic și fără inspirație, ne-am semnat cu propriile picioare certificatul de telespectatori estivali ai transmisiilor din Africa de Sud. O selecție grevată de subiectivități otrăvite și-a spus cuvântul: greșelile individuale s-au conjugat cu impotența colectivă, în cele mai multe dueluri pentru balon tricolorii au ieșit sistematic pe locul al doilea, dominarea din repriza secundă a purtat pecetea hazardului și lipsei de idei constructive, absențele lui Chivu și Goian s-au dovedit insurmontabile așa că rezultatul de pe tabela de marcaj ne-a trimis, firească și meritat, acolo unde ne e locul: în lumea a treia a soccerului mondial.

Pentru că în meciul cu sârbii fotbalul a fost de fiecare dată în altă parte, tot ce se poate reține din această partidă încheiată umilitor sunt fazele din care s-au înscris cele cinci goluri. Oaspeții au punctat primii la capătul unui contraatac care a evidențiat lipsa de viteză a lui Cociș și nesiguranța lui Lobonț și și-au majorat avantajul încă înainte de pauză prin autogolul de cascadorii râsului realizat, cu o lovitură de cap imparabilă, de debusolatul Stoica. La reluare, Contra a ieșit, nici el nu știe cum, dintr-o învălmășeală, a centrat la noroc și o deviere întâmplătoare a lui Mutu l-a pus pe Marica în poziție de unu la unu cu portarul oaspete, bolta rezervistului de la Stuttgart oprindu-se în plasă. În continuare, formația noastră, impulsivă oarecum de nou-intratul Tănase, s-a aflat mai mult în jumătatea de teren a sârbilor, însă speranțele într-o eventuală revenire pe tabela de scor s-au prăbușit repede: după un corner (eterna poveste a fazelor fixe!), plavii au

Cum vă place...

GELU NEGREA

marcat al treilea gol dintr-o poziție suspectă de ofsaid – nu mai mare însă decât acela din care, acum doi ani, Goian înscria în poarta Olandei. Stoica și-a spălat parțial rușinea de la autogol, izbutind să puncteze încă o dată, dar era prea târziu pentru că Marius Niculae a ales să se tăvălească aiurea prin careu în loc să ștuteze și astfel totul s-a sfârșit.

Azi, la Klagenfurt, Naționala întâlnește Austria într-un joc al zădărniciiei: chiar în cazul unei victorii (destul de improbabile, de altfel), calificarea se va contabiliza exclusiv la capitolul iluzii pierdute.

2. La fel ca viața, fotbalul este, uneori, nedrept și illogic: nu întotdeauna câștigă cei mai buni, victoria surzând capricioasă celor care reușesc să înscrie un gol mai mult decât partenerii de întrecere, chiar dacă acest lucru se întâmplă împotriva cursului firesc al jocului și fizionomiei sale de ansamblu. Sâmbătă, la Constanța, echipa lui Pițurcă a fost învinsă nu în primul rând de elevii lui Radomir Antici (vecinii noștri de peste Dunăre n-au arătat mare lucru pe gazon în afara arțagului și vicleniei balcanice), ci de un stupefiant nenoroc. Să nu disperăm însă: am pierdut o bătălie, dar războiul este încă lung și atâta vreme cât mai există șanse de calificare avem datoria să sperăm. La urma urmelor, n-ar fi nimic dezonorant dacă am accede la turneul final din Africa de Sud în virtutea jocului rezultatelor: s-a întâmplat și la case mai mari...

În pofida absențelor notabile ale lui Chivu, Goian și Florentin Petre, dar cu un Tamaș în zi de grație, selecționata imaginată de Pițurcă a izbutit una dintre cele mai bune evoluții ale sale din ultimii ani, dominându-și adversarul în majoritatea timpului și fiind animată (cu deosebire, în repriza secundă) de un apreciabil spirit ofensiv. Din nefericire, câteva erori individuale, unele greșeli de arbitraj și jocul obstrucționist al plavilor, ne-au privat de un rezultat pozitiv la care fizionomia generală a partidei ne-ar fi dat dreptul.

Fotbalistic vorbind, între formația Serbiei, liderul grupei, și tricolorii nu s-a văzut vreo diferență clară de valoare sau de calitate a jocului, astfel încât, deși dureros, eșecul de sâmbătă nu echivalează cu plasarea României în lumea a treia a soccerului mondial.

Modul în care au fost înscrise cele cinci goluri, de pildă, atestă în chip edificator faptul că diferența minimă de pe tabela de marcaj n-a fost decisivă de superioritatea partenerii de întrecere, ci de hazard și ghinion. Primii au punctat sârbii pe un contraatac destul de anost, în care bafta a fost de partea lor, mingea șutată slab în bară deviind providențial exact în piciorul elevului belgian al lui Bölöni care a rețut-o cu ușurință în poarta goală. Oaspeții și-au mărit avantajul dintr-o fază fixă la care n-au avut nici un merit direct (autogol, Dorel Stoica). După pauză, Contra a făcut o demonstrație de virtuozitate tehnică, ieșind dexter cu balonul dintre patru adversari, a centrat precis lui Mutu care, cu o deviere măiastră, l-a pus pe Marica în poziție ideală, „neamțul” plasând cu abilitate obiectul peste goalkeeperul advers. Atunci însă când iureșul ofensiv al echipei noastre impulsionate de șarjele nou-intratu-lui Tănase părea să îndrepte lucrurile către o binemeritată răsturnare de scor, o eroare flagrantă a arbitrilor (care, pe tot parcursul întâlnirii, a tolerat nepermis maniera obstrucționistă și faulturile grosolane ale sârbilor) a facilitat refacerea diferenței de două goluri. Italianul n-a văzut un ofsaid clar, așa cum n-a văzut nici penalti în faza în care Marius Niculae a fost trântit brutal în careul advers. Dorel Stoica și-a răscumpărat greșeala din prima repriză, marcând al doilea gol pentru noi, însă reușita a fost insuficientă pentru obținerea egalului, măcar. Păcat...

Azi, la Klagenfurt, tricolorii întâlnesc Austria într-o partidă accesibilă, la capătul căreia în tabăra noastră ar putea reînmușura speranța. Curaj, băieți: încă nu e totul pierdut!

Aveți, la ofertă două posibile abordări ale meciului România – Serbia, 2 – 3. Alegeți-o pe aceea care vi se pare mai potrivită sau imaginați a treia cale de a-l comenta: fotbalul nu este în primul rând, jocul propriu-zis, ci imprezibilă și nesfârșită lui poveste mai veselă ori mai tristă, după caz... «

Societatea Apoziția la a 40-a aniversare O victorie a spiritului românesc

La 23 martie 2009 s-au împlinit 40 de ani de la fondarea Societății culturale Apoziția, una dintre cele mai longevive forme de organizare a românilor din exil, apoi din diaspora. Societatea s-a născut din inițiativa unui grup de oameni de cultură români la München, în casa scriitorului și ziaristului Ion Dumitru - pe-atunci (1969!) redactor la Europa Liberă, azi, președinte al societății. Din 1973, societatea a editat o revistă omonimă, al cărei director este acum ziaristul și scriitorul Gh. Săsărman. Conducător și animator al Apoziției la începuturile ei a fost scriitorul George Ciorănescu.

Acum, la aniversare, Apoziția a organizat o manifestare omagială la care au fost prezenți numeroși membri fondatori aflați încă în viață, mulți membri care s-au adăugat pe parcurs fondatorilor, precum și alți oameni de literă și arte români și germani. Au participat din țară romancierul Gh. Schwartz, domnul Iulian Mânzu din partea Institutului pentru Memoria Exilului Românesc, doamna Adriana Popescu, directoarea ICR Berlin, și subsemnatul - din partea Uniunii Scriitorilor din România, ai cărei membri sînt mulți dintre scriitorii germani afiliați și Apoziției. Dintre aceștia, i-am reîntîlnit sau cunoscut cu acest prilej pe Ion Dumitru - creierul și sufletul organizării acțiunilor -, pe Pavel Chihaia, Gelu Ionescu, Gh. Săsărman, Radu Bărbulescu, Ana Mureșanu, pe poeta Anda Taglich, sosită împreună cu soțul ei de la Köln, și pe romancierul Eugen Cojocaru, venit de la Stuttgart.

Nu au lipsit ziaristii și comentarii de politică de gestați precum Șerban Orăscu și Mircea Carp și nici plasticienii precum Ingo Glass, Geo Goidaci, Radu Maier și Horst Weber.

Principalul moment al aniversării s-a produs chiar în ziua de 23 martie, la Consulatul României din München. Un mod simbolic de a marca o schimbare radicală de poziție a statului român față de exilul și diaspora noastră în care Apoziția a deținut un loc important în păstrarea valorilor naționale și în lupta împotriva comunismului. Doamna consul general Brândușa Predescu a marcat, într-un emoționant discurs, cu pasaje alternative în limbile română și germană, tocmai această stare de fapt. A luat apoi cuvîntul președintele Apoziției, Ion Dumitru, reamintind pe scurt anii de activitate ai societății și afirmînd încrederea în viitorul unei asociații cu spirit românesc pe teritoriul german, promotoare a culturii române în acel spațiu. Într-un scurt cuvînt, criticul literar Gelu Ionescu, vicepreședinte al Apoziției, s-a întrebat retoric și nu cu mai puțină emoție cine ar fi crezut - în urmă cu 40 de ani - că societatea va aniversa această vîrstă și că sărbătorirea va avea loc, la München, într-un consulat român. Acest moment aniversar a însemnat astfel chiar dovada că eforturile Apoziției și-au atins scopul înainte și după căderea Cortinei de Fier prin integrarea tot mai semnificativă și firească a valorilor exilului românesc în cultura română.

De altfel, aniversarea s-a ținut într-o sală a Consulatului României, transformată în spațiu expozițional și în

care artiștii români stabiliți la München au dovedit prin limbajul universal al picturii inexistența unor granițe în artă. Expoziția, vernisată cu cîteva zile înainte, a impresionat asistența, ca și proiecțiile din cadrul manifestărilor, dedicate sculpturii lui Ingo Glass și unui ciclu pictural de Radu Maier.

Restul întîlnirilor prilejuite de aniversare s-au ținut într-o sală a complexului cultural de mari dimensiuni, Gasteig, alături de care un spațiu urban al Münchenului poartă numele lui Sergiu Celibidache, fost dirijor al filarmonicii atașate Sălii Carl Orff din Gasteig. În paralel, o expoziție de carte românească din exil a fost găzduită într-o sală a parohiei greco-catolice în care se țin în prezent întîlnirile curente ale Apoziției. În afara de aceste spații, am avut ocazia să particip la o întîlnire informală și nocturnă a membrilor Apoziției la Cenaclul-din-Pivniță, organizat de dinamicul inginer cu vocație culturală C. Apolzan, în subsolul unui imobil ce i-a aparținut lui Rudolf Diesel. Aici a citit poezie Radu Bărbulescu.

În secțiunea dedicată literaturii, am avut bucuria să prezint o comunicare despre literatura română din România la momentul 2009 și ecoul literaturii anilor de după 1989 în recente lucrări de sinteză istorico-literară apărute în țară. Au urmat discuții moderate de Gelu Ionescu, la care i s-au alăturat colegii Gh. Schwartz și Eugen Cojocaru. În cadrul lor, am prezentat și activitatea recentă a Uniunii Scriitorilor, a Asociației Scriitorilor București. Volumele și revistele aduse de mine spre a fi dăruite celor prezenți - între care un număr semnificativ de exemplare din Luceafărul de dimineață - au fost primite cu mare interes.

Discuțiile pe teme de politică au fost moderate de vechii membri ai Apoziției: doamna Aneliese Gabany, sosită anume de la Berlin, analist apreciat în Germania, fostă ziaristă la Europa Liberă și binecunoscutul redactor al Vocii Americii și Europei Libere Mirea Carp. În acest cadru au fost citite mesajele transmise Apoziției, cu prilejul aniversării, de scriitorii Ana Blandiana și Romulus Rusan.

Prezența cea mai numeroasă a cunoscut-o seara de poezie și muzică organizată în cuprinsul manifestărilor, seară la care au participat și spectatori germani și la care versurile au fost recitate în română ca și în germană iar muzica a fost românească, excelent interpretată și viu

aplaudată. Numai rigoarea germană, în privința respectării orei de încheiere a evenimentului a limitat bisurile.

Finalul efectiv al aniversării s-a consumat prin lansarea unui volum de poezie în limba germană al Ioanei Ieronim, în prezența autoarei, la acest punct, de joi 27 martie, eu nemaifiind alături de prietenii din München. Nu mă îndoiesc însă de reușita și a acestei etape, pentru că eficiența organizatorică și patosul cultural al membrilor și simpatizanților Apoziției, în frunte cu neobositul Ion Dumitru, absolut admirabile, îmi sînt acum perfect cunoscute.

În afara programului oficial m-am bucurat de ospitalitatea deosebită a președintelui Apoziției și a colegilor săi. Am putut remarca, și nu pot să laud îndeajuns, interesul viu pentru cultura și limba noastră la niște artiști și amatori de artă plecați demult, cu realizări în țara adoptivă, dar care nu își uită niciun moment originile și vorbesc, adesea și scriu, admirabil în română. La fel de elogiios se cuvine să mă refer la acțiunea Ministerului de

Externe al României, prin Consulatul de la München, și la eforturile Institutului pentru Memoria Exilului Românesc, al cărui președinte este dl Dinu Zamfirescu, reprezentat la aniversarea Apoziției de dl Iulian Mânzu.

Născută pe pămînt bavarez din inițiativa unor adevărați oameni de cultură români, Apoziția și-a creat un destin ce sigur va fi continuat, astfel încît m-am despărțit de München urînd gazdelor mele să ne vedem cu bine la jubileul de peste 10 ani și - ca să fiu optimist pînă la capăt - chiar la centenar! (H.G.)